

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Tanja Kosonen

Aluetyötä innostavammaksi

Sosiokulttuurinen innostaminen tukena Malmin päivä-
-kaupunkijuhlan toteutuksessa

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosionomi (AMK)

Sosiaalialan tutkinto-ohjelma

Opinnäytetyö

1.11.2018

Tekijä(t) Otsikko	Tanja Kosonen Aluetyötä innostavammaksi
Sivumäärä Aika	50 sivua + 1 liite 1.11.2018
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sosiaalialan koulutusohjelma
Suuntautumisvaihtoehto	Sosionomi (AMK)
Ohjaaja(t)	Yliopettaja Jyrki Konkka Lehtori Miia Ojanen
<p>Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä toimintakeskus Malmin asukastalon kanssa. Kehittämistehtävän tarkoituksena oli suunnitella toimintaa Malmin päivä -kaupunkijuhlaa varten. Kaupunkijuhlalla pyritään vaikuttamaan alueen viihtyisyyteen sekä lisäämään sen asukkaiden yhteenkuuluvuudentunnetta. Malmin päivää toteuttaa yhteistyössä useita paikallisia toimijoita, järjestöjä ja yhdistyksiä. Alueen asukkaiden oma panos kuitenkin puuttui päivästä, joten kehittämistehtävässä pyrittiin herättelemään heitä mukaan toimintaan.</p> <p>Kehittämistehtävässä hyödynnettiin sosiokulttuurisen innostamisen teoriaa ja sen asettamia raameja toimivalle yhteisöjen parissa tehtävälle työlle. Ryhmätoiminnan tueksi suunniteltiin erilaisia tutustumisharjoitteita, toimintaympäristön havainnointikeinoja ja omien vahvuuksien huomiointia, jotta kehittämistehtävään pureutuminen olisi innostavaa, luovaa ja ajallisesti tehokasta. Lisäksi oli tarpeen tarkastella myös yhteisösosiaalityön erilaisia muotoja, jotta toiminnalle löydettäisiin paikka yhteiskunnallisesta kontekstista. Itseohjautuvuusteorian kautta havainnollistetaan yhteisöllisen toiminnan merkitystä yksilön hyvinvoinnille.</p> <p>Ryhmätoiminnan sijaan tapahtumaa asukasnäkökulmasta toteutettiin vain yhden asukkaan kanssa, sillä suunnittelutapaamisiin ei mainostuksesta huolimatta saapunut muita osanottajia. Asukkaan kanssaan ideoitiin rastikierros, joka toteutettiin kolmessa eri paikassa Malmin päivän aikana. Toimintapisteitä olivat Kubb -peli, yhteisötaidepiirros ja palapelinkokoamispiste.</p> <p>Innostavan ryhmäprosessin tueksi luotu runko toimi soveltaen myös kahden henkilön välisessä työskentelyssä. Toimintaan osallistunut asukas löysi tapoja hyödyntää taitojaan yhteisöllisen toiminnan tukemisessa sekä kiinnostui tämän kaltaisen toiminnan kehittämisestä tulevaisuudessa. Rastitoimintojen merkitys yhteistyön kentällä jää pieneksi, mutta toisaalta osana Malmin päivää ne tarjosivat mielekästä tekemistä kävijöille. Kaupunkijuhlat ovat osa asuinalueen identiteettiä, mutta olisi tarpeen pohtia millä muilla tavoilla yhteisöjä voitaisiin tukea alueellisessa ympäristössään viihtyvyyden ja hyvinvoinnin lisäämiseksi.</p>	
Avainsanat	sosiokulttuurinen innostaminen, yhteistyö, aluetyö, itseohjautuvuusteoria

Author(s) Title	Tanja Kosonen Sociocultural inspiration in regional social work
Number of Pages Date	50 pages + 1 appendix 1 November 2018
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Specialisation option	Social Services
Instructor(s)	Jyrki Konkka, Principal Lecturer Miia Ojanen, Lecturer
<p>The purpose of this practice-based thesis was to plan and organize activities during the Malmi Day, which is a city festival held every spring. The thesis was made with Malmi Community Center, which offers community activities to the area's residents. The main goal of the Malmi Day is to improve local social cohesion and make the district more vivacious. The Malmi Day is co-operated with many organizations and societies of Malmi. However, the viewpoint of the non-organized, local citizens has been missed out while planning the day. The aim was to encourage local people to take action, gather a group and then help the group to produce something that they find meaningful for the Malmi Day.</p> <p>As for the methods, I used the theory of sociocultural inspiration to produce practical framework to the group activity. The theories and practical conventions of the community social work are considerable while evaluating this practice-based work in its context. The self-determination theory clarifies the value of these actions to the well-being of individual.</p> <p>As a result, one resident did attend the group and the plans and the implementation was made with them. We organized three activity spots that held tasks encouraging people to have fun together. One of the tasks was a Kubb-game, the other a community art on the wall and the third one a challenge to collaborate to build a puzzle. Activity spots gathered some people together to enjoy and made the work of community house visible.</p> <p>We would like to point out that organizing events with a group may increase the individual's feeling of capability to do something good to society, which can lead to psychological growth. City festivals offer a possibility to the communion casually and the next step is to figure out how to support people to arrange more communal and spontaneous activities.</p>	
Keywords	sociocultural inspiration, community social work, self-determination theory

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Yhteisöllisyys	2
2.1	Yhteisöllisyys ja sosiaalipedagogiikka	2
2.2	Yhteisöllisyyden käsitteen määrittelyä	2
2.3	Yhteisöjen merkitys	4
2.4	Sosiaalinen pääoma	6
2.5	Aito yhteisö	7
3	Itseohjautuvuusteoria	9
4	Sosiokulttuurinen innostaminen	11
4.1	Historiaa	11
4.2	Innostamisen tavoitteet	12
4.3	Innostamisen luonne	14
4.3.1	Innostamisen teoreettinen runko	14
4.3.2	Innostamisen kylmä ja kuuma maailma	16
4.4	Innostamisen prosessi	17
4.5	Ammatillinen innostaminen	19
4.6	Innostamisen teorian kompastuskiviä	22
5	Yhteisöllisten työmuotojen historiaa ja nykytilannetta	23
5.1	Yhdyskuntatyö	23
5.2	Yhteisösosiaalityö	25
5.3	Yhteisöllisyyden nykytilanne	27
6	Aluetyön merkitys asuinalueille	30
7	Opinnäytetyön taustoitus	32
8	Toiminnan kuvaus	33
9	Arviointi	39
9.1	Innostamisen prosessin arviointi	39
9.2	Rastitoiminnan arviointi	42
10	Pohdinta	44
	Lähteet	51

Liitteet

Liite 1. Asukastalo Malmin toimintakeskus – Malmin päivä 2018

1 Johdanto

Suomalaisen sosiaalityön käytänteet painottuvat tällä hetkellä yksilökeskeisyyteen (Roi-vainen 2016: 120). Yhteisösosiaalityön malleja kuljetetaan menetelminä siinä sivussa, mutta niiden juurtumista työhön paremmin ei ole havaittavissa (Pohjola 2015: 19). Sosi-aalipedagogisen näkemyksen mukaan ihminen on oma persoonansa, mutta samalla myös yhteydessä toisiin (Ryynänen 2016b: 135). Yksilökeskeisyys johtaakin siihen, että yksilön vastuu korostuu myös sosiaalisten ongelmien suhteen. (Nousiainen 2015: 79.) Yhdyskuntatyön ja yhteisösosiaalityön mallit tukisivat etenkin ennaltaehkäisevää työtä, mutta käytännön toteutukseen ei löydy resursseja korjaavalta työltä. (Pohjola 2015: 19.) Korjaavan työn lisäksi julkisia resursseja ohjataan tällä hetkellä marginaalisille ryhmille, mutta olisi tarpeen löytää palveluita ja käytänteitä, joista kaikki yhteiskunnan jäsenet voi-sivat hyötyä. Esimerkiksi aluetyön menetelmillä voidaan lisätä hyvinvointia, yhteisölli-syyttä ja tasa-arvoa ihmisten arkielämässä. Segregaatio, eli alueiden eriarvoistuminen, on todellisuutta Helsingissä, vaikka kaupunki työskenteleekin sen ehkäisemiseksi (Vis-kari & Lund & Avellan 2016: 35). Aluetyö ei ole lakisääteistä, joten pelko siihen kohdis-tuvista leikkauksista ja toiminnan tyrehtymisestä varjostaa työtä, jonka vaikutuksia on hankala arvioida (Koskinen 2013).

Segregaatioon voidaan vaikuttaa julkisilla toimilla, kuten asunto- ja palvelusuunnittelulla, mutta tarpeen olisi selvittää, voisiko paikallisyhteisöjen aktivoinnista löytyä apua eriar-voistumisen ongelmaan. Asukastalot ovat luonteva väylä toteuttaa alueellista työtä, joten yhteistyökumppanina toimii tässä monimuotoisessa opinnäytetyössä asukastalo Malmin toimintakeskus. Opinnäytetyöni toiminnallisessa osuudessa pyrin tekemään näkyväksi asukkaiden aktivointiin pyrkiviä käytänteitä osana Malmin päivä -kaupunkitapatumaa. Toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen pyrittiin sosiokulttuurisen innostamisen keinoin. Lukijalle valotan aluetyön merkitystä yhteisöllisyyden ja itseohjautuvuusteorian kautta, sillä alueen fyysisen ympäristön lisäksi ihmiset itse rakentavat identiteetin sille. Lisäksi esittelen yhteisöllisten työmuotojen historiaa ja nykytilannetta havainnollistaakseni sen, millaisissa raameissa yhteisöjen parissa työskennellään.

2 Yhteisöllisyys

2.1 Yhteisöllisyys ja sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagogisen viitekehyksen kolme keskeistä tekijää ovat kasvatuksen yhteiskunnallisten kytkentöjen korostaminen, huono-osaisuuden kohtaaminen pedagogisin keinoin sekä yhteisöllisyyteen ja ihmisten väliseen vuorovaikutukseen liittyvät seikat. Sosiaalipedagoginen toiminta tukee niin yhteisöjen kuin yksilöidenkin kasvua ja kehitystä. Toiminnalla tavoitellaan tasapainoista suhdetta yhteisöllisyyden ja yksilöllisyyden välillä. Yhteisön ei tule olla kahlitseva tekijä ihmisen elämässä, mutta yksilö ei myöskään elä vailla yhteisöjen vaikutusta elämäänsä. Yhteisöt ovat ihmiselle oppimisen ja persoonan kasvun mahdollistajia. (Ryynänen 2016b: 135.)

Yksi sosiaalityön keskeisistä piirteistä on ihmisen huomiointi ympäristössään. Ympäristön ja ihmisen suhde on vuorovaikutusta, jossa molemmat vaikuttavat toisiinsa. Tarkastelun ja työskentelyn kohteena ei sinänsä ole ympäristö tai ihminen itsessään, vaan häiriöt niiden välisessä vuorovaikutusprosessissa. Sosiaalityön menetelmissä voidaan keskittyä kasvatuksellisesti ihmisen käyttäytymisen ja tietoisuuden muokkaamiseen tai yhteistyön tapaan ympäristöön ja sen rakenteisiin. (Närhi & Matthies 2016: 95.)

Yhteisöllisyyden nähdään lisäävän hyvinvointia ja kartuttavan sosiaalista pääomaa. Yhteisösosiaalityö tarkastelee sosiaalisten verkostojen ja yhteisöjen kautta yksilöitä, perheitä ja ryhmiä. Yhteisöllisyys sopii työvälineeksi sekä ennaltaehkäiseväksi toiminta-orientaatioksi, sillä yhteisöistä yksilöt voivat ammentaa voimaa, turvaa, terveyttä ja mahdollisuuksia muutokseen. (Pohjola 2015: 19.)

2.2 Yhteisöllisyyden käsitteen määrittelyä

Yhteisöllisyyden käsite on paikoin epämääräinen ja väljä. Sillä kuitenkin kuvataan erilaisia ihmisen sosiaalisia yhteenliittymiä (Väyrynen & Kostamo-Pääkkö & Ojaniemi 2015: 321). Yhteisöä käytetään arkikäsitteenä esimerkiksi työ- ja perhe-elämään liittyen. Yhteisöjen paikantaminen ei kuitenkaan ole niin yksinkertaista, sillä käsite pitää sisällään niin kasvokkaisia vuorovaikutuksen mahdollisuuksia kuin globaaleja verkostoja, jotka voivat toimia monilla kentillä. Yhteisöt voivat muodostua erilaisista tekijöistä, esimerkiksi aatteen ympärille, ja niiden sisäiset tavoitteet ja vuorovaikutuksen tavat voivat poiketa

toisistaan. (Roivainen & Ranta-Tyrkkö 2016: 7.) Yksinkertaisuudessaan yhteisöksi voidaan kutsua niin konkreettisia kuin symbolisiakin vuorovaikutusjärjestelmiä (Roivainen & Ranta-Tyrkkö 2016: 8).

Yhteisöllisyyttä voidaan havainnollistaa esimerkiksi alueellisuuden, toiminnan tai ideologioiden kautta. Yhteisössä jokin asia yhdistää sen yksilöllisiä jäseniä ja tämän kautta syntyy sosiaalista vuorovaikutusta sekä yhteenkuuluvuuden tunteita. (Pohjola 2015: 19.) Yhteisöt jaetaan paikallisyhteisöihin, kulttuuriyhteisöihin ja institutionaalsiin yhteisöihin. Paikallisyhteisöihin voidaan nykyään luokitella myös virtuaaliyhteisöt, vaikka niiden sijainti ei olekaan niin konkreettinen. (Eräsaari: 38.) Aika, paikka ja muut kontekstuaalisuuteen liittyvät asiat eriyttävät yhteisöjen luonnetta. Osa yhteisöistä voi olla spontaaneja yhteenliittymiä, joilla on esimerkiksi jokin tehtävä, ja tavoitteen täytyttyä yhteisö katoaa. Vaikka pitkäaikaisia ja vakiintuneita yhteisöjä on edelleen, on noussut myös huoli yksilöllisyyttä korostavan ja hetkellisyyden kulttuurin vaikutuksesta yhteisöllisyyden jatkuvuuteen. Uhka näkyy esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan sektorilla, jossa pitkäaikainen sitoutuminen yhdessä toimimiseen vähenee. (Pohjola 2015: 20.)

Yhteisöjä voidaan luokitella niiden toiminnan luonteen kautta, joita ovat virallinen ja epävirallinen. Virallisia yhteisöjä ovat esimerkiksi seurakunnat, yhdistykset ja järjestöt. Epävirallisia yhteisöjä taas ovat arjen tavanomaiset yhteenliittymät, joista sosiaalityön kannalta merkittävänä voidaan pitää esimerkiksi oma-apuryhmiä, vertaistukiverkostoja ja ryhmämuotoista vapaaehtoistoimintaa. Virallisten ja epävirallisten yhteisöjen väliin jää vielä sellaisia auttamisyhteisöjä, joita on perustettu ammatillisten tavoitteiden pohjalta. Niiden luonne on samankaltainen kuin epävirallisissa yhteisöissä, tarjota sosiaalista tukea ja muutosmahdollisuuksia ihmisten elämään. (Pohjola 2015: 20.)

Yhteisöjen tavoitteet houkuttelevat ihmisiä mukaan itselleen merkitykselliseen toimintaan ja rajaavat yhteisön tarkoitusta. Tavoitteet voivat korostaa toiminnallisuutta ja yhdessä tekemistä vakavasti tai rennommassa hengessä, tai ne voivat olla asiapitoisia esimerkiksi vaikuttamistoiminnan tapaan. Yhteisten tavoitteiden lisäksi voidaan erotella jäsenten henkilökohtaisia tavoitteita. Osalle on tärkeää toimia aktiivisesti yhteisössä ja osa saa itselleen riittävästi yhteenkuuluvuuden kokemuksia hieman passiivisempänä jäsenenä. (Pohjola 2015: 21.) Yhteisöllisen toiminnan keskeisimpiä tavoitteita on osallisuuden kokemuksen tuominen ihmisille. Osallisuus toteutuu ihmisten välisissä suhteissa, mutta kokemuksena se on aina yksilöllinen. Käsite liittyy myös demokratiaan, sillä se

kuvaa ihmisen mahdollisuuksia sekä kuulua mukaan asioihin että vaikuttaa niihin. Osallisuus on sosiaalista toimintaa sekä kansalaisuutta. (Pohjola 2015: 21.)

Toteutuvien suhteiden luonne, relationaalisuus, vaihtelee myös yhteisöissä. Suhteet voivat olla tiiviitä tai siteiltään heikompia, mutta molemmilla voi olla jäsenilleen suuri merkitys. Yhteisöjen keskinäinen kommunikaatio voi olla muodoltaan moninaista, esimerkiksi sen määrä, tiheys ja suoruus vaihtelevat. (Pohjola 2015: 21.)

Yhteisöjen ja yhteisöllisyyden merkityksen määrittely yksilöä korostavassa nykyhengessä ei ole aivan yksinkertaista. Yksilöt nähdään itsemääräävinä, omaa etuaan ajavina ja vapaina. Ajatus käsittää paikoin vapauden myös sosiaalista sidoksista ja vastuista. Toisaalta ihmiset kuitenkin väistämättä verkostoituvat, joten huomiota yhteiskunnallisten rakenteiden muotoutumisessa on kiinnitettävä ihmisten välisiin suhteisiin ja yhteiseen toimintaan. Kyse onkin ehkä siitä, että yhteisöjen perinteisistä määritelmistä halutaan irtisanoutua, mutta tilalle toivotaan silti rakenteiden muutosta sekä joustavia yhteisen kanssakäymisen mahdollisuuksia. (Pohjola 2015: 29–30.)

2.3 Yhteisöjen merkitys

Yhteisöihin kuuluminen on ihmiselle lajityypillistä toimintaa. Ihmisen arkielämä ja sosiaaliset suhteet rakentuvat sidoksissa yhteiskuntaan sekä erilaisten yhteisöihin kautta. Yhteisöjä syntyy kaikkialla ja sosiaalisen kiinnittymisen mahdollisuuksia tarjoavat muun muassa perhe, suku, työpaikka, harrastukset ja naapurusto. Vastavuoroinen sosiaalinen tuki on olennainen osa yhteisöllisyyttä, joskus yhteisöllisyys rakentuukin vain sen varaan. Vaikka ihmiset löytävät itselleen sopivat yhteisöt kutakuinkin samojen asioiden piiristä, voivat yhteisön jäsenten keskinäiset suhteet olla hyvin monimuotoisia. Vuorovaikutuksen merkitys ja tavat voivat riippua esimerkiksi yhteisön tarkoituksesta, tavoitteesta tai kuirista. (Pohjola 2015: 17.)

Ihminen sitoutuu asioihin, jotka hän kokee merkitykselliseksi. Tunteena yhteisöllisyys on sitä, että yksilö kokee tulleen kuulluksi ja pystyy vaikuttamaan asioihin. Näin ollen yhteisöllisyys edellyttää toistuvaa keskustelua yhteisistä päämääristä, toimintakäytännöistä ja jäsenten rooleista. Yhteisöllisyys ja vuorovaikutus synnyttävät sosiaalista pääoma ja osallisuutta, mikä lisää yhteisön mahdollisuuksia toimia inhimillisesti yhdessä sekä luottamusta yhteisön sisällä. (Väyrynen & Lindh & Romakkaniemi 2015: 112.)

Jotta kokemus osallisuudesta toteutuisi, tarvitsee ihminen ympärilleen yhteisöjä joissa hänet nähdään, kuullaan, tunnustetaan ja joissa hän kokee olevansa merkityksellinen osa (Ryynänen 2016b: 137). Osallisuus on kokemusta johonkin kuulumisesta ja tätä tunnetta voidaan vahvistaa esimerkiksi toimintamahdollisuuksilla yhteisössä. Osallisuuden tunne pienissä yhteisöissä kasvattaa ymmärrystä siitä, että omalla toiminnalla voidaan vaikuttaa myös laajemmin yhteiskunnallisiin asioihin. Sosiaalipedagogisen toiminnan päämääränä on yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden lisääminen ja sen toteutumisen takaaminen. (Ryynänen 2016b: 138.)

Yksilöiden kiinnittyminen yhteisöksi synnyttää toiminnalle rajat, jotka määrittävät sen kuka kuuluu joukkoon. Ryhmän jäsenten sosiaalinen yhteys ja osallisuus vahvistuvat, mutta ulkopuolelle jääneet voivat kokea tilanteen eristämisenä, riippuen yksilön omista intresseistä ja tilanteesta. Valtavirran ulkopuolelle jääminen synnyttää marginaaliyhteisöjä, joiden jäsenyys voi leimata yksilöitä. (Pohjola 2015: 26.) Marginaaliyhteisöjen muodostuminen ei ole suinkaan mustavalkoista. Esimerkiksi maahanmuuttajayhteisöt tarjoavat jäsenilleen vertaistukea ja turvasataman uuteen ympäristöön asettuessa. Haasteena voidaan nähdä se, että samalla kuitenkin tällainen yhteisö rajaa ihmisen toimintaa, sillä tiivis, sisäänpäin lämpiävä yhteisö vähentää mahdollisuuksia ympäröivän kielen ja kulttuurin omaksumiseen. (Pohjola 2015: 26.)

Yhteisöt nähdään usein positiivisen kautta, yhteiskunnallisesti tärkeinä areenoina tuen, luottamuksen ja solidaarisuuden tarjoajina (Pohjola 2015: 25). Ihanteellisesti toimivien yhteisöjen nähdään tuovan ratkaisuja yksilöiden ja kansojen ongelmiin (Väyrynen & Lindh & Romakkaniemi 2015: 112). Sosiaalityössä kuitenkin kohdataan yhteisöjä, joiden elämäntapaa saatetaan pitää valtavirtaan nähden poikkeavana, jopa haitallisena (Korkiamäki 2016: 81). Yhteisöllisyyteen voi liittyä myös kahlitsevia elementtejä, kuten normittavaa, pakottavaa ja rajoittavaa käytöstä (Pohjola 2015: 25). Ongelmiksi koetaan yksilöitä rajaavat yhteisöt, joiden sisäiset väärinkäytökset eivät tule ilmi. Lujat siteet, tuki ja kontrolli sitovat ihmisiä näihin marginaaliryhmiin, jotka tukahduttavat sosiaalisia suhteita ryhmän ulkopuolisiin tahoihin. (Korkiamäki 2016: 81.) Yhteisön keskinäiset suhteet voivat olla hierarkkisia ja kilpailevia. Yhteisöjen toiminta voi olla haitallista, muun muassa vastakkainasettelu toisten yhteisöjen välillä voi kärjistyä ja aiheuttaa vaaraa niin jäsenille kuin sivullisillekin. Ääritapauksissaan yhteisöt edustavat esimerkiksi järjestäytyntä rikollisuutta. Yhteisöllisyyden negatiiviset puolet tuovat näkyviin haastavuuden ihmisten kanssa toteutettavassa yhteistoiminnassa. Sosiaalseen pääomaan liittyviä riskejä on hyvä tunnistaa, mutta niiden ei tule leimata työskentelyä marginaalisten yhteisöjen

kanssa. Haitallisina pidettyjen toimintamallien taustalta voi pohjimmiltaan löytyä tarpeita inhimilliseen kanssakäymiseen, tukeen ja yhteenkuuluvuuteen. (Korkiamäki 2016: 81.) Tärkeää kuitenkin on, että kaikki yhteisöt ponnistelisivat kohti inhimillisiä toimintatapoja (Pohjola 2015: 25). Yhteisöjen toimintaa onkin tarkasteltava ja kehitettävä, jotta yhteisöjen myönteiset piirteet saadaan pidettyä toimintaa määrittävinä tekijöinä (Pohjola 2015: 27).

2.4 Sosiaalinen pääoma

Hyvinvointia tuottavat asiat, joita syntyy ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa, ovat sosiaalista pääomaa. Sosiaalista pääomaa voi olla henkinen tuki, konkreettinen apu askareiden hoitamisessa, yhteistoiminta tai vaikkapa talkoot. Sosiaalista pääomaa karttuu niin perinteisissä läheissuhteissa kuin epämuodollisissa tai virallisissa ryhmittymissäkin. Yhteisöjä pidetään sosiaalisen pääoman perustana. Sosiaalista pääomaa tuottaa yhteisön ominaisuudet ja kyky toimia yhdessä, ei pelkästään konkreettinen yhteisön olemassaolo. Sosiaalinen pääoma sijoittuu ihmisten välisiin suhteisiin ja sen tekijöitä voivat olla luottamus, vastavuoroinen tuki, jaetut käyttäytymismallit ja normit. (Korkiamäki 2016: 71.)

Korkiamäki (2016: 72–73) esittelee Putmanin teoriaa sosiaalisten verkostojen rakenteesta, jossa on samankaltaisuuksia Pohjolan (2015: 17–18) käsitykseen Screterin ja Woolcockin sosiaalisen pääoman rakentumisen kuvauksesta. Sosiaalisen pääoman rakentumisen käsitettä on kuvattu termeillä bonding, bridging ja linking. Käsitteiden avulla voidaan kuvailla yhteisöjen luonnetta esimerkiksi siteiden vahvuuden tai sosiaalisen tuen rakentumisen suhteen. (Pohjola 2015: 17.) Käytännössä erilaiset siteet tarkoittavat erilaisia hyötyjä (Korkiamäki 2016: 72). Sitovassa yhteisössä, bonding, yhteisö on tiivis. Sen jäsenet ovat samankaltaisia sekä heidän keskinäiset siteensä ovat vahvoja. (Pohjola 2015: 17.) Sitova sosiaalinen pääoma tuottaa sosiaalista tukea vastavuoroisuuden, luottamuksen ja solidaarisuuden kautta. Nämä läheiset suhteet auttavat pärjäämään elämässä. (Korkiamäki 2016: 72.) Silloittava, yhdistävä, bridging, pääoma kuvaa heterogeenisen yhteisön toimintaa. Yhteisön jäsenet eroavat toisistaan, mutta toimivat kuitenkin yhdessä esimerkiksi harrastuksen tai työn kautta. (Pohjola 2015: 18.) Yhdistävä sosiaalinen pääoma liittyy yhteen toisilleen etäisempiä ihmisiä ja sen hyödyt ovat esimerkiksi verkostoitumisessa (Korkiamäki 2016: 72–73). Liittävät suhteet, linking, syntyvät kun hajallaan olevat ja vain vähän keskinäisiä siteitä omaavat henkilöt yhdistyvät esi-

merkiksi vallan- ja resurssienjakotilanteissa. Tällaisia tilanteita voivat olla asiakasprosessit, kuten pääsy palvelujen pariin. Ihanteellisesti toteutuvat suhteet lisäävät ihmisen sosiaalista kiinnittymistä, osallisuutta ja mahdollisuuksien tasa-arvoa. (Pohjola 2015: 18.)

Korkiamäki havainnollistaa Colemanin teoriaa, jonka mukaan sosiaalista pääomaa ovat sosiaalisissa suhteissa syntyvät, yksilölle positiiviset resurssit. Nämä positiiviset tekijät tiivistävät sosiaalisia verkostoja ja tarjoavat niihin osallisille hyvinvointia ja menestystä. (Korkiamäki 2016: 73.) Sosiaalinen pääoma voidaan nähdä osana muiden pääomien kokonaisuutta, joihin kuuluvat lisäksi taloudellinen, fyysinen ja inhimillinen pääoma. Sosiaalinen pääoma sijaitsee ihmisten välisissä suhteissa, inhimillinen ajatuksissa ja taloudellinen lompakossa. (Korkiamäki 2016: 71.) Korkiamäki tulkitsee Colemanin teorian sanomaa niin, että sosiaalisen pääoman on tarkoitus edistää muiden pääomien kasvua. Korkiamäki tuo myös esiin Bourdieun teorian, jonka perusteella ihmiset käyttävät sosiaalista pääomaa parantaakseen luokka-asemaansa. (Korkiamäki 2016: 75.) Hänen näkökulmastaan sosiaalinen pääoma kasvattaa eriarvoisuuden kuilua, sillä yhteenkuuluva ryhmä sulkee samaan aikaan muita ulkopuolelleen (Korkiamäki 2016: 74).

Sosiaalisen pääoman käsite ei ole yksiselitteinen ja voidaan pohtia, onko se edes tarpeellinen. Käsitteen laaja-alaisuus nakertaa sen selitysvoimaa ja sosiaalisen pääoman aspektoja voidaan tutkia muidenkin käsitteiden, kuten sosiaalisten verkostojen, tuen ja luottamuksen kautta. Käsitteen puolustajat kuitenkin kokevat, että sosiaalisen pääoman -käsite kohdistaa näkökulman sosiaalisten suhteiden merkityksiin resurssina ihmisille ja yhteisöille. (Korkiamäki 2016: 76–77.)

2.5 Aito yhteisö

Yhteisöihin liittyy paikoin utooppisia aspektoja, joissa yhteiskuntia pyritään rakentamaan ihanneyhteisöjen varaan (Eräsaari 2015: 36.) Aito yhteisöllisyys on tavoite, mutta toisaalta samalla myös vaade esimerkiksi sosiokulttuurisen innostamisen toimintaan. Aitoa yhteisöllisyyttä voidaan rakentaa kasvatuksen ja dialogisuuden kautta, jotta päästään tilanteeseen, etteivät ainoastaan samanhenkiset ja samassa elämäntilanteessa olevat ihmiset kohtaa toisiaan.

Paolo Freiren ajatuksia kasvatuksesta ja dialogisuudesta voidaan soveltaa käytännön toimintaan asiakkaiden ja muiden yhteistyökumppanien kanssa. Dialogisuuteen kuuluu

olennaisena osana toiminnan ja reflektion vuoropuhelu, praksis. Toiminta ilman reflektiota estää tietoisten käytäntöjen kehittymisen ja pelkkä sana ilman toimintaa jää vain sanahelinäksi. Molemmat estävät aidon dialogin ja muutoksen mahdollisuuden. (Freire 2005: 95–96.) Aito dialogisuus edellyttää nöyryyttä ja tasa-arvoisuutta osanottajien välillä, sitoutumista yhteiseen totuuden hahmotteluun, jossa osapuolet eivät syrjäytä toisiaan, vaan toimivat subjekteina subjekti-objekti-suhteen sijaan (Freire 2005: 97). Rakkaus on luovan, maailmaa nimeävän ja muuttavan dialogin kantava voima. (Freire 2005: 98.) Usko ihmisyyteen ja kyvykkyyteen on perusta, jonka ei tule horjua haastavissakaan tilanteissa. Olosuhteet voivat heikentää ihmisen kykyä luomiseen, mutta tällöin on vain löydettävä uusia mahdollisuuksia voimien herättämiseen. Ilman tällaista suhtautumista dialogisuus on vaarassa muuttua ylimieliseksi manipulaatioksi. (Freire 2005: 99–100.) Dialogisuus kaipaa myös toivon elementin toteutuakseen, sillä ilman toivoa omien toimien vaikutuksesta tulevaan, ei toiminnalle synny merkitystä (Freire 2005: 100–101). Kriittinen aspekti on dialogisuuden todellisuutta muuttava voima, maailman ei ole tarkoitus olla staattinen ympäristö vaan muotoutua sen uudistajien mukana (Freire 2005: 101). Kasvattajat toimivat yhdessä toisten ihmisten kanssa heidän todellisuutensa muuttamiseksi, eivät itse ihmisten. Todellisuuskuvien ei tule valua ylhäältä alaspäin annettuina toiminnan kohteille. (Freire 2005: 103.) Dialogisessa kohtaamisessa opitaan tuntemaan objektiivinen tilanne sekä siinä elävien ihmisten käsitykset itsestään ja maailmasta (Freire 2005: 105). Johtavassa ja koordinoivassa asemassa on erittäin tärkeää huomioida, ettei toimijoilta evätä mahdollisuuksia reflektioon, sillä jos näin käy he ovat lopulta itse vain manipuloinnin ja toiminnan kohteita (Freire 2005: 140). Dialogilla on päämääriä, joihin pyritään yhteistyössä, ja tavoitteiden saavuttamiseksi tasavertaisillakin tekijöillä saattaa olla erilaisia vastuita (Freire 2005: 187). Ihannetilanteessa paikalliset olosuhteet muovaavat kasvatusta sekä toimintaa alhaalta ylöspäin, ja tähän samaan pyritään myös innostamisen prosessissa, pedagogiikkaan ilman jäykkiä rakenteita (Freire 2005: 229).

Ryynänen selkeyttää Freiren ajattelua kasvatuksesta vapauttavana voima, jolla voidaan taistella epäoikeudenmukaisuutta, sortoa ja epätasa-arvoisuutta vastaan. Vapaus on ihmiselle mahdollisuus toteuttaa ihmisyytään, myös suhteessa muihin. Yhteisöllisyys tarjoaa pohjan tiedoille ja ajattelun kehittymiselle. Uusi tieto luodaan dialogisesti, tasavertaisesti muiden kanssa. Dialogisen menetelmän kautta mahdollistuu kasvatusta siten, että aiheet tuodaan ihmisten omasta arjesta käsittelyyn yhdessä. Dialogisen reflektion mukaan olemme kaikki opettajia ja oppilaita yhtä aikaa, kukaan ei tiedä kaikkea mutta jokaisella on jotain josta muut voivat ammentaa. Tieto muodostetaan yhteisöissä kyseenalaistaen, aiempaa tietoa pohtien ja sitä muokaten. Dialoginen menetelmä poikkeaa siis

yksilökeskeisestä kasvatuskäytännöstä, jossa tieto edustaa yksilölle pääomaa ja mahdollisesti tämän myötä myös valtaa. Ihmistä ei myöskään dialogisen menetelmän kautta nähdä kohteena tai asiakkaana, jonka tilanteen esimerkiksi työntekijät tietävät paremmin. (Ryynänen 2016a: 40.)

Ryynänen tarkastelee Buberin käsitystä, jonka mukaan aidolla yhteisöllä on kolme välttämätöntä edellytystä. Yhteisössä toteutettavien suhteiden tulee olla vastavuoroisia ja välittömiä, eikä yhteisöjä tulisi rakentaa vain jonkin yhdistävän seikan ympärille, kuten työn tai harrastuksen. Yhteisössä kohtaavat ihmiset, eivät asiat. Yhteisöllisten suhteiden tulee myös olla kokonaisvaltaisia, ei eristettyjä ja pilkottuja osia muusta elämästä. Lisäksi yhteisön edellytyksenä on kohdata ihmiset sellaisina kuin he ovat ja hyväksyä se, ei pyrkiä muokkaamaan heitä omien tavoitteiden tai mieltymysten kaltaisiksi. Buberin näkemyksessä aidosta yhteisöstä sivuutetaan ne ihmisten yhteenliittymät, joissa vuorovaikutussuhteiden laatu on heikko tai keinotekoinen. Yhteisön määritelmä on myös syvempi kuin perinteisessä yhteisökuvassa, jossa ihmiset liittyvät toisiinsa elämiensä samankaltaisuuksien kautta, kuten alueellisten tekijöiden tai yhteisten intressien, ja näin ollen pääsevät käsiksi yhteenkuuluvuuden tunteeseen. (Ryynänen 2016b: 131.) Buberin aidon yhteisön määritelmä paneutuu yhteisöllisyyteen hyvin henkisellä tasolla, ja sen määritelmiä voidaan pitää ideaalisina suunnannäyttäjinä. Sen periaatteet eivät ole täysin utopistisia, mutta tavoitteen saavuttaminen vaatii tuekseen esimerkiksi yhteisökasvatusta, sillä aidotkaan yhteisöt välttämättä rakennu itsestään. (Ryynänen 2016b: 132.)

3 Itseohjautuvuusteoria

Ryan ja Deci ovat tutkineet ja luoneet muun muassa ihmisen tarpeita tarkastelemalla motivaatioteoriaa. Motivoituneisuuden tasoa säätelevät sisäiset psykologiset tarpeet autonomisuudesta, kyvykkyydestä ja yhteisöllisyydestä. Näiden tarpeiden tyydytys on mahdollisuus psykologiselle kasvulle ja hyvinvoinnille. (Deci & Ryan 2000: 229–230.) Käytännössä ihminen on tällöin motivoitunut, toimintakykyinen ja elinvoimainen. Ilman näitä kokemuksia on seurauksena turhautuneisuus, alakuloisuus ja henkinen pahoinvointi. (Martela & Jarenko 2014: 31.) Itseohjautuvuusteorian mukaan ihmiset asettavat tavoitteita ja etsivät aloja sekä ihmissuhteita, jotka mahdollistavat tarpeiden tyydytyksen. Teorian mukaan tarpeet ovat sisäisiä, eivätkä opittuja, ja siksi niiden toteuttaminen on mielekästä. (Deci & Ryan 2000: 229–230.)

Autonomialla tarkoitetaan ihmisen omaehtoisuutta, vapautta. Motivaatio on lähtöisin henkilöstä itsestään, eikä ulkoisista pakotteista. (Martela & Jarenko 2014: 28–29.) Tutkimuksissa on huomattu, että ulkoinen palkkio jopa laskee ihmisten motivaatiota, ei siis suinkaan nosta sitä, sillä tällöin ihmiset kokevat palkintojen kontrolloivan heitä (Deci & Ryan 2000: 233–234). Nautinto omaehtoisesta toiminnasta voi kummuta tekemisestä itsestään tai esimerkiksi toiminnan päämääristä, jotka ihminen kokee tavoiteltaviksi. Ohjeistukset ja tavoitteet voivat siis olla myös ulkoapäin saneltuja, sillä tärkeintä on, että henkilö tuntee ne omikseen. (Martela & Jarenko 2014: 29.)

Kyvykkyyden tunne heijastelee ihmisen kokemusta siitä, miten hyvin hän kokee suorittavansa tehtävänsä ja pärjäävänsä monenlaisissa ympäristöissä. Kyvykkääksi ihminen tuntee itsensä, kun hän selviytyy sopivan haastavista tehtävistä, jotka pitävät mielenkiintoa yllä. Tehtävien ollessa liian vaikeita nautinnollisuus vähenee. (Martela & Jarenko 2014: 29.) Tunteeseen vaikuttavat oman kokemuksen lisäksi myös ympäristön palaute, positiiviset kommentit lisäävät henkilön motivaatiota ja negatiiviset latistavat (Deci & Ryan 2000: 234–235).

Autonomisuus ja kyvykkyys nähdään olennaisimpina vaikuttimina motivaatiolle, mutta niiden rinnalla myös yhteisöllisyys tuottaa oman osansa motivaation ylläpidosta laumaeläimenä pidetylle ihmiselle (Deci & Ryan 2000: 235). Ihmisellä on tarve toimia vuorovaikutuksessa ympäristönsä kanssa, varsinkin myönteisesti. Kannustava ja turvallinen ilmapiiri edistää hyvinvointia, ja ihmiset haluavat omalla toiminnallaan vaalia sitä. Tarpeemme tyydyttää kokemus siitä, että pystymme tekemään toiselle hyvää. Meille tärkeiden ihmisten, ihmisryhmien ja heihin liittyvien arvojen eteen työskentely kannustaa tekemään parhaansa. (Martela & Jarenko 2014: 30–31.)

Motivaation osatekijät tukevat toisiaan ihmisen psykologisessa kasvussa. Autonomian tunne vapauttaa ihmisen etsimään uusia haasteita ja tarttumaan niihin, mikä puolestaan lisää kyvykkyyttä taitojen harjaantuessa. Uudet kyvyt taasen voidaan valjastaa yhä laajemmin yhteisön hyvinvoinnin edistämiseksi, josta seurauksena on luottamuksen lisääntyminen ja mahdollisuuksien avautuminen verkostoissa. Tästä syntyy sisäistä motivaatiota ruokkiva kehä, joka on yksilöllinen ja hyvinvointia lisäävä. (Martela & Jarenko 2014: 31.)

4 Sosiokulttuurinen innostaminen

4.1 Historiaa

Innostaminen on sosiaalis-pedagoginen liike, jossa ihmiset ja yhteisöt rakentavat tiedostavasti omaa elämäänsä (Kurki 2011: 42). Sosiokulttuurisen innostamisen aate on levinnyt ympäri maailman, joskin sen käytännöt ja painotukset eroavat alueittain. Innostajina työskentelevät voivat olla ammattilaisia, koulutettuja tai vapaaehtoisia. (Kurki 2008: 9.) Teoreettisia orientaatioita löytyy useampia ja teorian väljyyden myötä myös toimijoiden omat ideologiset näkökulmat vaikuttavat sosiokulttuurisen innostamisen käytännön ilmentymiin. Innostamisen aatteen perustana on ollut pedagoginen tiedostaminen, osallistuminen ja sosiaalinen luovuus. Tavoitteet ovat kuitenkin mukautuneet alueittain ja aikakausittain. (Kurki 2008: 11.) Innostamisen tehtäviksi on voitu muun muassa nähdä ihmisten vuorovaikutuksen vahvistaminen ja syventäminen, yhteiskunnan jäsenyyden tukeminen, yksilön ja yhteisöjen vapautus alistavista kahleista sekä sosiaalisen kommunikaation parantaminen (Kurki 2008: 11–12).

Sosiokulttuurisen kaltaista toimintaa voidaan ajatella olleen aina, joten sen historiaa on haastava paikantaa tarkasti (Kurki 2008: 34). Innostamisen käsite on kuitenkin syntynyt toisen maailmansodan jälkeen Ranskassa ja sen tukena toimi *éducation populaire* -liike, jonka toiminta keskittyi työväestön kouluttamiseen ja vapaa-aikaan. Innostamisen kulttuuri vastasi jälleenrakennuksen tarpeeseen Eurooppaa runnellun maailmansodan jälkeen. Latinalaisen kulttuurinen näkemys innostamiseen on ollut huomattavasti ranskalaisista lähestymistapaa radikaalimpi ja vallankumouksellisempi. Esimerkiksi Freiren vapautuksen pedagogiikka voidaan nähdä perusluonteeltaan sosiokulttuurisena innostamisena. (Kurki, Leena 2008: 12.) Anglosaksinen perinne taas tuo sosiokulttuurisuuden näkökulman yhteisöjen kehittämiseen esimerkiksi setlementtityön kautta (Kurki 2008: 35).

Teollistuminen ja kaupungistuminen toivat sekä uusia mahdollisuuksia ihmisille. Kaupungistuminen muokkasi yksilön perinteisiä sosiaalisia verkostoja. Työn ja vapaa-ajan suhde muuttui, toisaalta työttömyys lisääntyi mutta samalla vapaa-aika muodostui entistä tärkeämmäksi. Tämän myötä myös kulttuuri alettiin nähdä laajemmassa merkityksessä ihmisen kasvulle. (Kurki 2008:12–13.) Tietoinen ammatillinen innostaminen vastasi sosiaalityön muotona monenlaisiin uusiin ongelmiin, joita ihmiset kohtasivat yh-

teiskunnan rakenteiden muutoksessa (Kurki 2008: 12–13). Muutoksen kriisi kosketti länsimaista sivilisaatiota kaikilla yhteiskunnallisen elämän osa-alueilla. Kriisi voidaan kuitenkin nähdä myös mahdollisuutena, johon sosiokulttuurinen innostaminen pyrki vastamaan. (Kurki 2008: 13.) Sosiokulttuurisen innostamisen myötä onkin syntynyt erilaisia ilmiöitä, jotka pyrkivät yhteisöjen tukemiseen kasvatuksellisin keinoin (Kurki 2008: 13).

Historiallisen taustansa lisäksi innostamisesta voidaan erottaa myös kärjistetyt kuumen ja kylmän maailman aatteita. Innostaminen kuumassa maailma suuntautuu byrokratiaa markkinataloutta, keskiluokkaisuutta, passiivisuutta ja välinpitämättömyyttä vastaan. Kylmän maailman toiminta taas on lakeihin ja byrokraattisiin velvollisuuksiin pohjautuvaa toimintaa, jonka tavoitteena on peitellä todellisia vaikuttavia rakenteita. (Kurki 2011: 55.)

4.2 Innostamisen tavoitteet

Sosiokulttuurisen innostamisen osa-alueisiin kuuluu filosofis-ideologiset juuret ja metodologis-strateginen kehitys, jotka johtavat monenlaisia menetelmiä hyödyntävään toimintaan käytännössä. Ilman teorian ja käytännön vuoropuhelua (praksis) innostaminen saattaa näyttäytyä vain puuhasteluna, jonka käytäntöjä sekä syntyy että katoaa jatkuvasti. (Kurki 2008: 15.)

Sosiokulttuurinen innostaminen pyrkii parantamaan ihmisen elämänlaatua transformaatiossa, muutoksen, kautta. Muutoksella tarkoitetaan tässä yhteydessä sellaista laadullista muutosta, joka koskettaa ihmistä itseään, mutta samalla myös ympäröiviä yhteisöjä ja yhteiskuntaa. Käytännössä siis tämä muutos mahdollistuu sosiaalisen kommunikaation ja ihmisten välisen vuorovaikutuksen syventämisen kautta. Myös ihmisen tietoisuuden herättäminen, herkistäminen, on avainasemassa tässä prosessissa. (Kurki 2008: 19.)

Innostamisen kautta pyritään osoittamaan ihmisen rooli niin historiassa kuin nykyhetken arjessa ja näyttämään, miten heidän toimintansa liittyy laajempaan kokonaisuuteen. Innostaminen siis nivoo yhteen prosesseja kohti ihmisen aktiivista toimijuutta. (Kurki 2008: 20.) Näiden käytäntöjen tavoite on lisätä ihmisen vaikutusmahdollisuuksia kulttuuriseen kehitykseensä (Kurki 2008: 21). Kulttuuri ei ole vain korkeakulttuuria tai yleinen elämisen tapa. Sosiokulttuurisen innostamisen toiminta näkee kulttuuriin aktiivisesti ja

omaehtoisesti rakennettavana ympäristönä, jota sen tekijät muokkaavat. Ero perinteiseen kulttuurikäsitykseen tulee siinä, että vaikka kulttuuri luokin elämiselle raameja, niihin ei tarvitse kaikin osin automaattisesti sopeutua. (Kurki 2011: 52.)

Sosiokulttuurisen innostamisen laaja-alainen käsite sisältää niin sosiaalisen sopeutumisen kuin vapautuksen ideologian. Sosiokulttuurisesta innostamisesta myös puhutaan yleisterminä, vaikka todellisuudessa se on vain yksi innostamisen alue. (Kurki 2008: 21.) Innostamisen käsitteen määrittely myöskään ole ei ole yksinkertaista siksi, että oikeastaan innostamisen vaikutukset nähdään vasta toiminnan kautta. Kurki jättää innostamisen käsitteen määrittelyyn väljyyttä, jotta se voisi täsmentyä innostajien omien kokemusmaailmojen kautta. Tämän toiminnan tulisi kuitenkin olla reflektoitua, jotta innostamisen käsitettä ei liitetä väärin yhteyksiin. (Kurki 2008: 20.) Innostamista voidaan luokitella tarkemmin kohderyhmän kautta sekä kulttuuriseen ja yhteisölliseen innostamiseen (Kurki 2008: 21).

Perusteiltaan innostaminen on kasvatuksellista toimintaa, joka ei kuitenkaan keskity tukemaan perinteisen kasvatusjärjestelmän tavoitteita älyn ja kirjatiedon tavoittelussa. Sen sijaan se suuntaa kasvatukseen koulutuksen ulkopuolelle ja elementteihin, jotka lujittavat sosiaalista kasvua ja tietoisuutta. (Kurki 2008: 42.) Kurki jäsentelee Freiren ajatuksia, joiden mukaan kasvatusta voi olla mahdollisuus vapauteen. Freiren kasvatustilafilosofia ei tarjoa ongelmiin valmiita vastauksia. Kasvatusta kautta ihmiset kuitenkin tulevat tietoisiksi sorrosta ja muuttavat tilannettaan omalla toiminnallaan tämän myötä. Kehitys on jatkuvaa ja sen kautta myös yhteiskunta muuttuu sekä uudistuu. (Kurki 2008: 39.)

Kurki osoittaa Merinon ajatuksista innostamiselle kaksi päätavoitetta. Innostamisen avulla voidaan herätellä ihmisiä tutkimaan ympäröivää todellisuutta, esimerkiksi sen haasteita, sekä aktivoida heitä ottamaan vastuuta. Tämä innostamisen toiminnan vaihe voidaan nähdä erityisesti ammattilaisten osuutena. Toinen innostamisen tavoite on tukea ihmisten kykyä ja saada heidät liikkeelle. (Kurki, Leena 2008: 23.)

Innostamisen ytimenä on pohjimmiltaan toivo. Toivo ylläpitää muutoksen mahdollisuutta, vaikka se tapahtuisikin pienin askelin, hitaasti tai takapakkia ottaen. Kun ihmiset hylkäävät hiljaisuuden ja passiivisuuden, eivät he myöskään enää halua siirtää vastuuta eteenpäin. (Kurki 2011: 65.) Viranomaisille ja ammattilaisille on paikkansa tässä maailmassa, mutta kaikkea toimintaa ja vastuuta ei voi siirtää heidän harteilleen. Valtiot, päättäjät ja

julkinen sektori koostuvat kaikki ihmisistä, jotka toiminnallaan pyrkivät viemään yhteiskuntaa eteenpäin. Heidän rinnalleen kuitenkin tarvitaan lisää herättelijöitä, vaikuttamaan pyrkiviä yhteisöjä, jotta tavoitteita voidaan kirkastaa palvelemaan kaikkia kansalaisia.

4.3 Innostamisen luonne

Innostavan toiminnan tukena toimii teoreettinen runko, joka määrittelee sen, millaista toimintaa sosiokulttuurinen innostaminen on. Innostamisen toimintaa on tarpeen myös tarkastella kriittisesti, jotta sen tavoitteet pysyvät kirkkaina eikä teoria kärsisi liiallisesta yleistettävyydestä kaikkeen ihmisten kanssa tehtävään toimintaan.

4.3.1 Innostamisen teoreettinen runko

Kurki nostaa Merinon teoriasta esiin innostamisen perustan luovat kolme käsitettä. ”Innostaa” (animar) pohjautuu ranskalaisiin näkemyksiin elämänlaadun edistämisestä. ”Välittää” (intervenir) osoittaa tukitoimien merkityksen ryhmien syntyprosesseissa. ”Muuttaa laadullisesti” (transformar) pyrkii siihen, että asenteet muuttuvat solidaarisimmiksi. Kurki esittelee Merinon ajatusten perusteella innostamisen kahdeksanosaisen teoreettisen rungon, jonka tulisi ohjata ammattilaisten innostamisen toimintaa. (Kurki 2008: 23–24.)

1. Innostamisen tulee pyrkiä sosiaalisen liikkeen aikaansaamiseen sekä sosiaaliin muutokseen. Ihmiset tulee saattaa yhteen, herkistää ja saada liikkeelle. Innostamisen avulla ei voida ratkaista kaikkia ongelmia, mutta ihmiset pystyvät vaikuttamaan omaan arkielämäänsä sen kautta. (Kurki 2008: 24.)
2. Innostamisen tulee olla sellaista kasvatusta, joka perustuu osallistavaan pedagogiikkaan. Innostamisen tavoite on muutos ihmisten asenteissa ja heidän välisissä suhteissaan. Hierarkkisten suhteiden sijaan vuorovaikutuksen tulee olla vapaata ja dialogista. Innostaminen on sekä yhteisöllistä toimintaa että kasvatusta, mutta ei perinteisesti ajatellen opetusta ja tiedonantoa, joten innostajan ei tule nostaa prosessissa itseään muiden yläpuolelle. (Kurki 2008: 25.)
3. Innostaminen tähtää kulttuuriseen demokratiaan. Tähän tavoitteeseen päästäkseen on ymmärrettävä kulttuurien erityispiirteitä, sekä vahvistettava kulttuurien välistä ymmärrystä ja kunnioitusta. Ryhmäidentiteetin vahvistaminen on olennai-

nen osa innostamisen prosessia. Innostajan on osattava erityisesti ryhmän alkuvaiheissa ja karikoissa käyttää ryhmätyön menetelmiä innostavasti. Pyrkimyksenä on, että vähitellen innostajan rooli ryhmän kasassa pitäjänä häviää ja ryhmät jatkavat toimintaansa itsenäisesti. (Kurki 2008: 25.)

4. Innostamisen prosessissa on tärkeää, että keskitytään tukemaan ihmisiä omien ratkaisujensa etsimisessä, eikä tarjota ylhäältä päin valmista mallia. Oleellista on myös keskittyä konkreettisiin muutoksen mahdollisuuksiin ihmisten elämässä ja toimia kokonaisvaltaisesti sekä pitkäjänteisesti. Osallistuminen toimintaan on avain muutokseen ja osallistumisen esteitä pyritäänkin karsimaan, jotta esimerkiksi syrjäytyneet ja heikommassa asemassa olevat henkilöt herkistettäisiin toimimaan. (Kurki 2008: 26.)
5. Sosiokulttuurisen innostamisen tukena tulee käyttää eri tekniikoita, joilla päästään ongelman ytimen käsittelyyn. Tekninen metodi ei ole sidottuna tiettyyn teoriaan, vaan työssä voidaan hyödyntää sujuvasti psykologian, pedagogiikan ja taiteen menetelmiä. Tärkeintä on, että tekniikan avulla luodaan pohjaa kommunikaatiolle, ilmaisujen monipuolisuudelle sekä osallistumiselle eli käytäntöön sovellettavia menetelmiä. (Kurki 2008: 27.)
6. Innostamisen tulee olla suunniteltua, tavoitteellista ja reflektoitua toimintaa. Innostavaksi toiminnaksi ei voida sanoa kaikkia osallistavia ryhmäaktiviteetteja tai projekteja. Innostamisen toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin tuleekin nojata siihen, miten ihminen yksilönä liittyy yhteisöjen, alueiden ja yhteiskunnan toimintaan. (Kurki 2008: 27.)
7. Ihminen nähdään aina osana omaa tilannettaan. Hän on yhtä aikaa sekä oma persoonansa että osa sosiaalisia suhteita. Hän on osa historiaa ja kulttuuria, mutta myös kykenevä muuttamaan vallitsevia olosuhteita. Jotta omasta ja muiden todellisuudesta voi tulla tietoiseksi, on yksilöiden pyrittävä kohti dialogia. (Kurki 2008: 29.) Dialogin edellytyksenä on rakkaus maailmaa kohtaan, usko ihmisiin ja toivon aspekti, jolla tarkoitetaan ihmisen valmiuksia konkreettisiin toimiin tilanteiden parantamiseksi, sekä kriittinen ajattelu (Kurki 2011: 44).

4.3.2 Innostamisen kylmä ja kuuma maailma

Innostamisen kaksi puolta voidaan kärjistää esimerkeiksi kylmästä ja kuumasta maailmasta (Kurki 2008: 67). Innostamisen prosessin elementit voivat olla samoja sekä kylmässä että kuumassa maailmassa, mutta toteutustavat ja tavoitteet erota toisistaan. On tarpeen pohtia innostamisen taustalla vaikuttavia syitä. Tämän kautta voidaan esimerkiksi arvioida innostamisen todellista merkitystä yhteisöille ja yksilöille.

Kurki on eritellyt kylmän ja kuuman maailman aspekteja Gilletin teoriasta. Kylmässä maailmassa innostamisen rooli on puheissa suuri, mutta todellisuudessa vaikutukset jäävät mitättömiksi, eikä ongelmien syihin ja rakenteisiin paneuduta. Kuumassa maailmassa innostaminen taas on kasvatuksellista, rakenteita vastaan taistelevaa toimintaa. (Kurki 2008: 67–69.) Kylmän maailman toimintaa ohjaa pyrkimys säilyttää olemassa oleva yhteiskunta, joten tavoitteena ei ole juurikaan muuttaa toimintamalleja. Kuumassa maailmassa taas käytännön ja teorian vuoropuhelulla etsitään jatkuvasti tietoa paremmasta.

Innostaminen kylmässä maailmassa tapahtuu perinteisten instituutioiden kautta, kuumassa maailmassa niitä muokataan uudelleen. Tämä vaikuttaa prosessin osallistujiin, tavoitteisiin, tekniikoihin ja muuhun toteutukseen. Kylmän maailman toiminta, ”puuhastelu”, keskittyy ihmisten herättämiseen toimintaan sekä työn menetelmien kehittämiseen. Kuumassa maailmassa tätä toimintaa kuitenkin pyritään jalostamaan syvemmäksi, ihmisiä ohjaavaksi käytännöksi. Osallistujat ovat kylmässä maailmassa opetettavina, kuumassa maailmassa taas yksilöitä jotka toteuttavat yhteisiä tavoitteitaan. Kylmässä maailmassa projekteilla on tietty ajanjakso, jossa etukäteen suunniteltu tavoitelistasta käydään läpi. Kuumassa maailmassa projektit suuntautuvat tulevaisuuteen, jota tekijät ovat itse rakentamassa ja suunnittelemassa. (Kurki 2008: 73–76.)

Kylmässä maailmassa ryhmiä ja sosiaalisia suhteita voidaan luonnehtia suunnitelluksi integraatioksi yhteiskuntaan. Kuumassa maailmassa pyritään siihen, että rakennetaan aitoa yhteisöä, jonka sosiaalisissa suhteissa korostuu vapaaehtoisuus. Kylmässä maailmassa innostamisen tavoitteet pyritään sovittamaan aiempiin malleihin istuviksi. Kuumassa maailmassa taas konfliktit herättävät muutoksen mahdollisuuden. Esimerkit kylmän ja kuuman maailman toiminnasta ovat kärjistettyjä, eikä innostaminen näyttäydy näin ääripäissään. (Kurki 2008: 73–76.) Kylmän ja kuuman maailman erottelu tuo kuitenkin esiin innostajalle sen, mitä hän todella innostamisprosessilla tavoittelee. On aina

tarpeen pohtia, onko toteutettavan innostavan toiminnan tarkoituksena todella vaikuttaa syihin vai tehdä pelkästään niiden seurauksista hyväksyttävämmän näköisiä. Aina ei ole edes mahdollista vaikuttaa heti, tässä ja nyt taustatekijöihin, sillä kuuman maailman prosessien tavoitteiden saavuttamiseksi on työskenneltävä pitkäjänteisesti. Kuuman maailman toiminta voidaan nähdä jatkuvana muutoksena. Suuntana eteenpäin voidaan siis pitää myös sellaisia toimia ja projekteja, joilla pyritään lisäämään hyvinvointia ja tasa-arvoa, vaikka niissä näyttäytyisikin joitain kylmän maailman piirteitä. On mahdotonta kehittää käytäntöjä eteenpäin, jos aina tavoitellaan vain täydellistä lopputulosta.

Yhteisötyössä on nähtävissä vielä kylmän maailman toimintaa, joissa työntekijät ja asiantuntijat ovat yhtä tietävässä ja päättävässä roolissa. Asukkaita kuullaan työskentelyn lomassa, mutta dialoginen ote saattaa puuttua toiminnasta. Suunnitelmat saattavat esimerkiksi valua suoraan ylhäältäpäin joihinkin yhteisöihin. Asiakkaita myös pyritään tukemaan voimaantumisprosesseissa, mutta käytännössä työntekijä saattaa yhä määritellä prosessin rajoja. (Kurki 2011: 57.)

4.4 Innostamisen prosessi

Innostaa voi monella tavalla ja menetelmiä siihen voi hakea eri tieteiden parista, kunhan toiminta kuitenkin perustuu osallistavaan pedagogiikkaan. Sosiokulttuurinen innostaminen on Kurjen mukaan oikeastaan samaa asia kuin yhteisöjen kehittäminen, yhteisötyö. (Kurki 2011: 49.) Innostavan toiminnan on lähdettävä liikkeelle siltä tietoisuuden tasolta, jolla ihmiset ovat ja kohdata siellä heidän tarinansa (Kurki 2011: 50). Innostamista ei ole mahdollista mallittaa millään, sillä jokainen yhteisö on erilainen. Yhteisö pitää tuntea ja sovittaa toiminnan menetelmät heidän todellisuuteensa. (Kurki 2011: 51).

Tietoisuuden syntyminen on sosiokulttuurisen innostamisen elinehto ja näin ollen toiminnan tutkimuksen kohteena on löytää tapoja ja tekniikoita, jotka osallistavat ihmisiä ja mahdollistavat laadukkaan vuorovaikutuksen. Innostavan toiminnan avulla tavoitellaan muutoksia yhteiskunnassa. Innostamisen näyttämöinä toimivat kulttuuriset, kasvatukselliset, sosiaaliset, yhteisölliset, vapaa-aikaan liittyvät areenat. Alueesta riippuu, millaiset innostamisen tekniikat ja määrittelyt toimivat parhaiten kyseisessä ympäristössä. Perusajatuksena kuitenkin on, että ryhmät ja ihmiset tulee saada liikkeelle. Lisäksi toiminnan tavoitteet muotoillaan innostamisen teoreettisen viitekehyksen perusteella. (Kurki 2008: 89.)

Innostamisen tutkimuksellisen otteen on oltava osallistavaa. Ihmisten arkitodellisuudesta ei hankita tietoa ainoastaan uteliaisuuden vuoksi, vaan tutkimuksen kautta pyritään myös tulkitsemaan todellisuutta ja ymmärtämään sitä. Tietojen todellisena lähteenä nähdään ihmisten sosiaalinen toiminta. Arkipäivän prosesseja käsitteellistetään ja niistä pyritään luomaan yhteisöön liittyviä tulkintoja ohjaava malli. Käytännön teoretisoinnin myötä ihmisten tietoisuus omasta itsestään ja yhteisöstään syvenee. Keskustelujen kautta saadaan herätettyä ihmisissä ajatuksia ongelmista ja niiden ratkaisuksista. (Kurki 2008: 90.)

Tällaisten prosessien kautta ei ratkaista heti kaikkia ongelmia, sillä todellisuuden tutkiminen on jatkuvaa reflektiota. Siksi esimerkiksi toiminnan tehokkuuden mittaaminen ei tuota tietoa toiminnan arvosta tai tarjoa mahdollisuuksia todellisuuden muuttamiseen. Tutkimusten avulla ei olekaan vielä löydetty helpointa ja tuloksellisinta tietä elämän parantamiseen. Apuna selvittämisessä onkin käytettävä innostamisen teoriaan liittyviä aspekteja, muotoiltava niitä uudelleen ja sovitettava eri tilanteisiin. Kysymykset, jotka kaipaavat vastauksia liittyvät esimerkiksi innostamisen todelliseen luonteeseen, siihen kuinka saada ihmiset aidosti osallistumaan. (Kurki 2008: 91.)

Innostamisen prosessin suunnittelu alkaa teeman jäsentelyllä. Prosessilla tulee olla selkeitä tavoitteita ja aihe, mutta tietyllä tavalla suunnitelman on myös oltava avoin innostamisen luonteen vuoksi. (Kurki 2008: 92–93.) Osana innostamisen prosessia on kartoitettava niin yhteisöön kuin ympäristöönkin liittyviä tekijöitä ja luotava temaattinen akseli toiminnan toteuttamisen tueksi. Se ei tarkoita ennalta suunniteltua toimintatapaa, joka vedetään kussakin yhteisössä läpi, vaan se määrittää tapaa jolla teemaa kehitellään. Sen avulla prosessin eri osia on helpompi hahmottaa ja liittää yhteen. (Kurki 2008: 95–96.) Kartoitusten ei tarvitse olla mittavia, mutta niiden tulee antaa todellista kuvaa esimerkiksi yhteisön historiasta ja nykytilanteesta. Tilanne on myös tarpeen sijoittaa laajemman tarkastelun raameihin yhteiskunnalliselle tasolle. Ryhmän kulttuurinen tila on syytä analysoida ja pohtia niihin liittyviä tarpeita ja velvollisuuksia. (Kurki 2008: 98.) Osanottajista on hyvä saada selville elämäntilanteeseen liittyviä asioita, persoonan piirteitä, tietoisuuden taso ja heidän odotuksiaan toiminnasta. Yleisen teeman määrittelyn tarvitaan tietoa yhteisön ongelmista, voimavaroista ja heille ideaalin, aidon yhteisön luonteesta. Innostamisella on myös oltava jokin tavoite, syy jonka takia sitä tehdään. Tämä tavoite voi olla esimerkiksi jonkin alueen hyvinvoinnin lisääminen. Suunnitteluproses-

sisä on myös huomioitava siihen valjastetut resurssit, kuten aika, varat, palvelut ja osallistujamäärä. (Kurki 2008: 95–96.) Lisäksi kartoitusprosessin yhteydessä on tutkittava, löytyykö alueelta jo valmiiksi toimijoita ja ryhmiä, joiden kanssa toimintaa on mahdollista järjestää (Kurki 2008: 133).

Sosiokulttuurisen innostamisen toiminnan onnistumisen edellytyksenä voidaan pitää aidon yhteisön rakentumista. Mitä tahansa ihmisten yhteisöä ei voi pitää tällaisena, sillä tavanomaisesti läheiseksikin mielletyissä yhteisöissä saattaa esiintyä vihamielisyyttä ja muita negatiivisia tunteita toisia kohtaan. Aidoissa yhteisöissä toimitaan sellaisten ihmisten parissa, jotka jakavat yhteisen tietoisuuden, unelmat ja tavoitteet. Jäsenet ovat sitoutuneita toimintaan ja kokevat sen merkitykselliseksi. Näissä yhteisöissä ei kuitenkaan ole kyse yksilöllisyyden häivyttämisestä. (Kurki 2008: 129–130.) Kurki tulkitsee Buberin mietteitä, joiden mukaan yksilön ja yhteiskunnan välisien haasteiden sijaan yhteisöllisyyden ongelma piilee individualismissa ja kollektivismissa. Niiden kapeat näkökulmat estävät dialogisuuden synnyn. Kurki esittelee Freiren käsityksen, jonka mukaan autenttisen dialogin avulla ihminen saa käsityksen toisen ihmisen todellisuudesta. Se auttaa myös hahmottamaan sitä, mitä ihminen itse jo tietää ja mitä hän ei vielä tiedä. (Kurki 2008: 131.)

4.5 Ammatillinen innostaminen

Innostajan ammatillinen työtehtävä on toimia sosiaalisten prosessien alkuunpanijana ja niissä rinnalla kulkijana (Kurki 2008: 81). Innostajan persoona, asenteet, odotukset ja uskomukset ovat tärkeä osa sosiaalisen intervention prosessissa (Kurki 2008: 83). Innostaja on ikään kuin kasvattaja tai ryhmänohjaaja, mutta samalla hänen tulee toimillaan pyrkiä siihen, että ryhmä ei ole hänestä riippuvainen. Innostajalta vaaditaan niin teknisiä taitoja kuin humaaniuttakin. Innostajalta tulee löytyä visioita, luovuutta, reflektiokykyä ja sitoutuneisuutta sekä aitoa innostuneisuutta alaa kohtaan. Innostamisen perustasolla esimerkiksi projekteissa koulutukseksi innostajalle voi riittää kurssimuotoinen koulutus, mutta haastavampiin innostamisen suunnittelun ja arvioinnin tehtäviin vaaditaan alaan liittyvää koulutusta. (Kurki 2008: 81.)

Tarkoituksena on, että toiminnan edetessä ammatillisen innostajan rooli vähenee kun yhteisön ihmiset ovat itse kypsyneet ottamaan vastuun toiminnasta. Ammatillisen innostajan rooli korostuu ryhmän alkuvaiheessa toiminnan käynnistämisessä sekä vuorovaikutuksen ongelmiin liittyvissä tilanteissa. (Kurki 2008: 136.) Kurki esittelee Gilletin pohdinnan, jonka mukaan innostaminen on yhteisöllinen tehtävä ja sen prosessista löytyy kolme perustehtävää – tekninen tuotantotehtävä, helpottajana ja välittäjänä toimimisen tehtävä sekä valaistumisen taisteleva tehtävä. Tuotantotehtävä on se projekti tai tuotos, jolle asetetaan tavoitteita ja jota tuotetaan konkreettisesti. Sen kautta voidaan harjoittaa fyysisiä ja älyllisiä kykyjä, tuetaan vapaata ilmaisua, vahvistetaan inhimillisiä suhteita. Innostaja on tällöin yhteydessä ympäristöön käytännöllisen idean kautta. Helpottajana innostajan tehtävä on organisoida ja suunnitella ryhmän toimintaa sekä selkeyttää sen tavoitteita ja osallistujien mielipiteitä. Hän toimii koordinoijana ja herkistäjänä. Valaistumisen tehtävä liittyy osallistujien tunnepuolen selkeyttämiseen. Innostaja auttaa visioiden luomisessa ja pyrkii vapauttamaan sekä selkeyttämään osallistujien puhetta ja tunteita. (Kurki 2011: 52–53.)

Ammatillisen innostajan tulee herätellä ihmisten inhimillisyyttä esiin. Dialogin myötä ihmiset kohtaavat reflektoidakseen todellisuuttaan ja luodakseen sitä eteenpäin. Herkistyminen ja motivoituminen ovat tekijöitä, jotka johtavat aitoon osallistumiseen. Herkistymisellä tarkoitetaan ihmisten tietoisuuden herättelyä, henkilöiden todellinen tietoisuuden aste huomioiden, jotta vältetään manipuloinnilta. Motivoitumisen perustana ovat ihmisen kulttuuriset tarpeet, joita he haluavat tyydyttää. Motivoinnilla pyritään saamaan heidät kiinnostumaan toiminnasta, jotka he kokevat arvokkaaksi ja merkitykselliseksi. Motivaatio ei välttämättä nimittäin mielenkiintoisenkaan asian parissa synny itsestään. Ammatillisen innostajan valmiuksia tuleekin olla kyky herkistämiseen. Ihmisten saattaminen herkistymisen ja motivoitumisen äärelle ei kuitenkaan yksinään riitä toiminnan takeeksi, vaan avuksi tarvitaan ihmisiä jotka todella sitoutuvat sosiokulttuuriseen työhön. (Kurki 2008: 132–135.)

Vapaaehtoisia toimijoita tulee kouluttaa ja heille tulee antaa eväitä innostamisprosessiin, jotta he oppivat toimimaan omatoimisesti innostajan roolissa. Innostajan tulee hallita ryhmätoiminnan tekniikoita, joilla tähdätään osallistumiseen ja ylipäättänsä ryhmien muodostumiseen. Lisäksi tietous innostettavien kulttuurisen todellisuudesta auttaa havaitsemaan merkityksellisiä asioita heidän elämässään. Kulttuurin tuntemus auttaa jäsentämään rakenteita, joissa ihmiset elävät ja huomaamaan, miten ne vaikuttavat käytännössä. Välineellisiä tekniikoita innostamiseen ovat erilaiset ryhmätyömuodot, sosiaalisen

kommunikoinnin ja ilmaisun taidot, organisointikyky ja ympäröivän todellisuuden näkyväksi tekemisen taito. Vapaaehtoisten innostajilta ei odoteta näiden osatekijöiden täydellistä hallintaa ja monissa tapauksissa kyse onkin ihan arkipäivän taidoista, joita vain syvennetään ja viedään uuteen ympäristöön. (Kurki 2008: 132–135.)

Innostamisen käytännöllisistä toimintamuodoista tärkeimpiä ovat kasvatukselliset, kulttuuriset ja taiteelliset toimet sekä vapaa-ajan aktiviteetit (Kurki 2008: 137). Innostamisen kasvatuksellinen aspekti on tapa toteuttaa koulutusjärjestelmän ulkopuolista kasvatusta sekä poistaa sosiaalisia ongelmia. Innostamisen kasvatuksellisiin toimintatapoihin lukeutuvat muun muassa kurssit, seminaarit, väittelyt ja työpajat. Kulttuuristen toimintatapojen kautta tavoitellaan perinteisen kulttuurin välittämistä eteenpäin ja uusien kulttuurimuotojen synnyttämistä. Kulttuurista perintöä on kehitettävä siihen muotoon, joka koskettaa nykypäivän ihmistä ja saa heidät osallistumaan toimintaan. Tutustuminen kulttuuriin esimerkiksi museokäyntien ja taidenäyttelyiden kautta tuottaa hedelmää, kun ihmisiä perehdytetään tutkimaan asioita uudelta kantilta. (Kurki 2008: 138–139.)

Ilmaisulliset aktiviteetit tähtäävät inhimillisten kykyjen kehitykseen taiteen tuottamisen avulla. Kyse ei ole kuitenkaan samanlaisesta taiteesta, jota ammattilaiset tekevät. Innostamista voidaan toteuttaa esimerkiksi musiikki-, teatteri-, tanssiryhmissä, valokuvan keinoin ja ympäristötaiteen avulla. (Kurki 2008: 138–139.) Taideperustaisia työmenetelmiä ei tule tarkastella kapeasti vain itseilmaisuna, sillä niihin liittyy myös kuuntelemisen ja dialogin oppimista (Ranta-Tyrkkö & Haapalainen 2016: 150). Sosiaalityön toteuttamista voivat hyödyttää jotkin taiteen tuomat elementit, kuten kyky vahvistaa ihmisten toimijuutta, käsitellä epävarmoja asioita ja yhdistää yllättävillä tekijöillä ihmisiä toisiinsa. Taide tarjoaa ihmisille mahdollisuuden tutkia toisten näkökantoja ja se jättää tulkinnoissa sijaa niin tunteille kuin järjellekin. Yhteisöllisen taiteen tekemisen muodot tarjoavat sosiaalityölle tilaisuuden toimintaan, joka kohtaa ihmisen ja ihmiset henkilökohtaisella, yhteisöllisellä ja yhteiskunnallisella tasolla. Taiteen avulla voidaan tutkia maailmaa ja sen rakenteita uudella tapaa. (Ranta-Tyrkkö & Haapalainen 2016: 152.) Ilmaisua voidaan toteuttaa myös kansalaisjournalismin parissa esimerkiksi sanomien, videoiden tai paikallisradioiden kautta. Vapaa-ajan aktiviteetteja puolestaan edustavat ihmisen vireyteen ja terveyteen liittyvät tekijät. Esimerkiksi juhlat rikkovat arkirutiineja ja saattavat ihmisiä yhteen. Leikit ja pelit voivat auttaa käsittelemään ongelmatilanteita ja tarjoavat hengähdystauon. Jonkinlainen rauhoittava toiminta, esimerkiksi kirjallisuuteen perehtyminen tai suhteen luominen luontoon, on myös omiaan persoonan kehittymiselle. (Kurki 2008: 138–139.)

Innostavan toiminnan arvioinnin tulee kirkastaa ja parantaa toiminnalle asetettuja tavoitteita. Kyseessä on ikään kuin arviointi koko prosessin läpi. Perinteiset arvioinnin muodot eivät siis sovi innostamistoimintaan sellaisenaan, vaikka niitäkin tulee hyödyntää. Arviointia suoritettaessa on valittava, mihin asioihin huomio kiinnitetään, tutkitaanko esimerkiksi ovatko käytännön menetelmät olleet sopivia toimintaan vai onko innostaminen tuonut ratkaisuja ongelmiin. (Kurki 2008: 150.)

4.6 Innostamisen teorian kompastuskiviä

Innostamisen kulttuuri on törmännyt myös ongelmiin. Koetaan, ettei innostamisella ole saatu aikaan toivottua sosiaalista muutosta. Teorian vaillinainen tuntemus ja perusteiden riittämättömyys on myös johtanut siihen, että sosiokulttuurisen innostamiseksi väitetään toimintaa, joka ei sitä oikeastaan ole. Alalla ei ole myöskään tarpeeksi ammattilaisia, jotka kehittäisivät innostamisen areenaa. Sosiokulttuurisen toiminnan vaikutuksien arviointi on hankalaa, sillä sopivaa mittaria tehokkaaseen, laadulliseen arviointiin ei ole. Hallituksilla ei taasen ole tarpeeksi varoja toiminnan tukemiseen. (Kurki 2008: 16.) Tuloksena on noidankehä, sillä ammattilaisten puutteen vuoksi ei alalta löydy tietotaitoa sopivien arviointimittarien kehittämiseen. Päättäjät kaipaavat arvioita sekä tuloksia rahoitusten myöntämisiä varten ja kun varoja ei ohjata toimintaan, ei saada myöskään tarpeeksi ammattilaisia toimintaan mukaan.

Tieteiden välistä vuoropuhelua kaivattaisiin, sillä Suomessa ne etääntyvät toisistaan. Yhteisösosiaalityö ei ole vielä muotoutunut teoreettis-praktiseksi kokonaisuudeksi. Käytännön työssä on havaittu, että teoreettiset yhteiskunta ja ihmiskäsitykset eivät ole olleet yhteistyön kannalta riittäviä, mikä on johtanut pinnalliseen määrittelyyn ja toiminnan kuihtumiseen työntekijöiden siirryttyä muihin ympäristöihin. (Kurki 2011: 42). Yhteisösosiaalityöhön on omaksuttu kuitenkin monia sosiokulttuurisen innostamisen käytäntöjä, joten vuoropuhelua teorioiden välillä kaivattaisiin. Esimerkiksi Espanjassa sosiaalipedagogiikan viitekehys yhdistää sujuvasti kasvatuksen, tieteen, innostamisen ja sosiaalityön kriittisen aspektin. (Kurki 2011: 40.)

Kurki (2008: 51) toteaa, että innostamista ei ole mahdollista mallintaa, sillä jokainen yhteisö on erilainen ja kaipaakin eri asioita tuekseen. Tämä onkin perusteltua sen kannalta, ettei innostamisenkin kulttuurissa juurruta liiaksi perinteisiin malleihin. Toisaalta koen, että innostamista voitaisiin konkretisoida enemmänkin. Koko innostamisen kulttuurinhan voidaan nähdä lähtevän mahdollisimman läheltä ihmisiä itseään, joten hyviä käytäntöjä

toiminnan tueksi ja käynnistämiseksi pitäisi tehdä näkyvämmäksi. Ihmiset oppivat mal-
lista ja huomaavat myös pian, mikäli malli ei sellaisenaan toimi heidän ympäristössään.
Innostamisen teoria myös kehittyy käytännön kautta, joten olisi tarpeen tutkia jo tehtyjä
asioita ja niiden vaikutuksia, ehkä jopa uskaltaa luoda niistä jotain päätelmiä. Voiko teo-
ria todella muotoutua, jos mikään vastaus ei ole riittävä? Innostamisen kulttuuri kaipaa
lisää konkretiaa ympärilleen sekä tiedon kumuloitumista.

5 Yhteisöllisten työmuotojen historiaa ja nykytilannetta

5.1 Yhdyskuntatyö

1800-luvun loppupuoliskolla käynnistynyt settlementiliike tarjoaa käytäntöjä myös tämän
päivän sosiaalityöhön. Settlementiliikkeen yhdyskuntatyön tavoitteena oli vaikuttaa kan-
salaistoiminnan mahdollisuuksiin yhteiskunnassa paikallisyhteisöjen kautta. Sen uran-
uurtaja sosiaalityön saralta, Jane Addams (1860–1935) esitteli ajatuksia ja tutkimuksia,
joista voidaan johtaa toimintamalleja tähänkin päivään. (Puurunen 2016: 21.) Settlement-
tien toiminnan lähtökohtana oli eräänlainen kiinnittäminen, raja-asemina toimiminen eri
väestönosien välillä. Asettumista huono-osaisten alueelle voidaan pitää radikaalina toi-
mena sen ajan segregoituneessa yhteiskunnassa, jossa eri sosiaaliryhmät elivät omissa
kuplissaan. (Puurunen & Roivainen 2011: 20.)

Community work on pohjoismaissa kuvannut perinteisesti paikallisyhdyskuntiin kohdis-
tuvaa yhdyskuntatyötä. Yhdyskuntatyö on toiminut Suomessa sosiaalityön osamenetel-
mänä yhdessä yksilökohtaisen sekä ryhmämuotoisen sosiaalityön kanssa. Yhdyskunta-
työtä voidaan toteuttaa eri menetelmin ja ottein. (Roivainen 2016b: 109.) Yhdyskunta-
työn osa-alueita ovat naapurustyö, yhdyskunnan eri toimijoiden ja organisaatioiden yh-
teistoiminta sekä suunnitteluun vaikuttaminen. Naapurustyössä alueen ihmisten välisiä
suhteita lisätään, kehitetään ja tuetaan. (Eräsaari 2015: 40.) Yhdyskuntatyö on suunni-
telmallista muutostyötä, jolla pyritään parantamaan asuinalueen hyvinvointia sosiaalisen
toiminnan kautta. Keinoina voivat olla asukkaiden ja viranomaisten yhteistyö ongelmien
ratkaisemiseksi, asukkaiden toimet viranomaisten painostamiseksi tai viranomaisten toi-
minnan tehostaminen. (Eräsaari 2015: 43.)

Suomessa yhdyskuntatyön toteutus alkoi 1960-luvun loppupuolella lähiöissä kerrostalo-alueilla muuttovirran myötä. Normaalit sosiaalipalvelut tahdottiin viedä lähelle asukkaita ja alueiden sosiaalisia ongelmia tahdottiin ennaltaehkäistä. Työssä kiinnitettiin erityistä huomiota huono-osaisiin ihmisiin. Yhdyskuntatyön keinoilla lähennettiin alueen asukkaiden välejä ja rakennettiin yhteyksiä viranomaisiin. Naapurustotyön tarkoituksena myös oli, että asukkaat viihtyisivät alueella paremmin. Päämääränä ei ollut sopeuttaa asukkaita alueeseen, vaan muokata ympäristöstä heille sopiva alue. Yhdyskuntatyön tavoitteita oli vuorovaikutuksen ja vastuunkannon lisääminen sosiaalisessa ympäristössä. Asukastyötä toteutettiin yhteisöllisyyttä ja me-henkeä kehittämällä. Keinoina käytettiin esimerkiksi vuorovaikutusmahdollisuuksien lisäämistä sekä naapuriavun ja talkoohen- gen esilläpitoa. (Roivainen 2016b: 114.) Yhdyskuntatyö vakiintui hieman 1970–1980-lu- vuilla Suomessa, mutta ei saavuttanut vahvaa asemaa missään vaiheessa. Sitä käytet- tiin kuitenkin apuna perinteisten työotteiden ohella. (Roivainen 2016b: 114.) Yhdyskun- tatyö toimi perustana alueelliselle ja rakenteelliselle sosiaalityölle, jonka tavoitteina voi- daan pitää huono-osaisten asianajoja sekä yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttamista. Lisäksi se sai jalansijaa kaupunki- ja kuntasuunnittelussa. (Roivainen 2016b: 116.)

Alueellinen sosiaalityö tähtäsi siihen, että palvelut ja poliittinen ohjaus saataisiin lähelle ihmistä. Työmenetelmiä kehitettiin kokonaisvaltaisemmiksi ja sektoreittain eriytynyttä so- siaalityötä haluttiin vähentää. (Roivainen 2016b: 117.) Alueellisen sosiaalityön kehitys aloitettiin Suomessa 1980-luvulla pyrkimyksenä kehittää alueiden palveluita tarpeita vas- taaviksi. Yhdyskuntatyön ajatukset ovat jalostuneet esimerkiksi 90-luvulla kaupunkisosi- aalityöksi ja lähiöiden kehittämishankkeiksi. (Roivainen 2016b: 109.) Demokraattisten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen kansalaisille on ollut perinteisesti yksi yhdyskunta- työn ja alueellisen sosiaalityön tavoitteista. Yhdyskuntatyö asuinalueilla on pyrkinyt tun- nistamaan alueen asukkaiden tarpeita ja käynnistämään niiden pohjalta muutosproses- sin. (Roivainen 2016b: 112.)

Muuhun sosiaalityöhön verrattuna yhdyskuntatyötä luonnehtii erityisesti käytännönlähei- syys sekä löyhä, hajanainen teoriatausta. Yhdyskuntatyö ei ole saavuttanut asemaa yli- opistollisena tutkimus- ja opetusalanana ja se on ollut myös haastavaa sijoittaa pohjois- maissa hyvinvointivaltion raameihin. Työmuoto on jäänyt näkymättömäksi esimerkiksi projektiluonteisuutensa takia. Tiedonmuodostuksen ja sen kumuloitumisen vaikeus näyt- täytyy epäteoreettisena viitekehyksenä. Yhdyskuntatyön luonne tuo myös haastetta sen paikan löytämiselle palvelujärjestelmässä. Se on nähty jopa viranomaisvastaisena ja akateemisuutta välttävänä toimintana, joissa toimijat ovat tasavertaisia paikallistason

edustajia, yhdessä tekijöitä ja kehittäjiä. (Roivainen 2016b: 112.) Yhdyskuntatyö kärsii siis teoreettisesta ja tutkimuksellisesta alikehittyneisyydestä, joka johtaa työmuotoa karttaviin käytäntöihin (Roivainen 2016b: 113).

5.2 Yhteisösosiaalityö

2000-luvun alussa vakiintui yhteisösosiaalityön käsite. Käsitettä voidaan pitää eräänlaisena kattokäsitteenä sosiaalityöhön liittyvälle yhteisötyölle. Käsite on yhdyskuntatyön käsitettä laaja-alaisempi, sillä se sisältää alueellisten ryhmittymien lisäksi myös kulttuuriset ja institutionaaliset yhteisöt. Toisaalta se myös sulkee ulkopuolelle joitain yhdyskuntatyöhön liittyviä kommunitaristisia taustaoletuksia. (Roivainen 2016b: 109.) Yhdyskuntatyö ja yhteisösosiaalityö voidaan nähdä toisistaan hieman eriytyvinä. Yhteisösosiaalityötä voidaan verrata yksilökohtaiseen sosiaalityöhön, tosin laajemmalla pohjalla. Yhteisösosiaalityö on keskustelupainotteista, kun taas yhdyskuntatyö tuo toimintaan mukaan yhdessä tekemisen aspektin. Tämä yhteinen toiminta voi olla esimerkiksi yhteisötaidetta tai kaupunkisuunnittelua, joissa voidaan tilanteen niin vaatiessa jopa olla vastakkain viranomaisten kanssa. Nykyaikana resursseja keskitetään enemmän yksilökohtaiseen sosiaalityöhön, jonka varjoon yhteisösosiaalityön ja yhdyskuntatyön mahdollisuudet ovat jääneet. (Eräsaari 2015: 45.)

Yhteisösosiaalityö (Community Social Work) pyrkii kehittämään itseapuun ja monituottajamalliin pohjautuvia työtapoja. Se jakaa yhdyskuntatyön kanssa saman tulokulman yhteisötyöhön, sillä molemmat huomioivat yhteisöjen omat voimavarat ylhäältä tai ulkopäin valuvien vaikutteiden sijaan. Erona kuitenkin on se, että yhdyskuntatyö keskittyy ihmisten kollektiiviseen muutostyöhön, kun taas yhteisösosiaalityön kautta pyritään kehittämään paremmin paikallisiin tarpeisiin vastaavia palveluita. (Roivainen 2016b: 118.)

Yhteisötyön menetelmät tarjoavat yhdyskuntatyön ohella mahdollisuuksia sosiaalityön toimintakentälle. Käytännössä sen parissa työskennellään paikallisissa toiminta- ja asuinympäristöissä tavoitteena yhteisöllisyyden vahvistaminen sekä uusien mallien tuottaminen kaupunkisosiaalityöhön. Esimerkiksi asukastoiminta sisältää ryhmätoimintoja, tiedonvälitystä ja palveluiden tuottamista. Fyysistä ympäristöä taasen voidaan kehittää osallistavien suunnittelukäytäntöjen kautta. (Pohjola 2015: 28.)

Yhteisösosiaalityön painopiste on ennaltaehkäisevässä työssä, se vahvistaa paikallisten epävirallisia verkostoja, voimavaroja ja resursseja ja mahdollistaa varhaisen väliintulon. Sosiaalityöntekijän roolina on kehittää kumppanuutta eri toimijoiden välillä sekä saada palveluntuottajat, vapaaehtoistoimijat ja epävirallisen hoivan väylät kohtaamaan asiakas oikeassa vaiheessa hänelle sopivaan tapaan. Myös palveluntuottamisen vastuu ja velvoitteet jakautuvat toimijoiden kanssa. Ennaltaehkäisevän työotteen mukaan asioihin pyritään vaikuttamaan jo ennen palvelutarpeen syntymistä eli esimerkiksi ennen tukiverkkojen romahtamista. Yhteisösosiaalityössä keskitytään asiakkaan sosiaalisten verkostojen luonteeseen ja kehittämiseen, ei niinkään yksilöllisiin ongelmiin. Yhdyskuntatyöhön verrattuna yhteisösosiaalityö kuitenkin toimii yksilölähtöisesti. Yhteisösosiaalityön muotoja ovat esimerkiksi perhekeskukset, itseapuryhmät ja yhteisöterapeuttiset ryhmät. Yhteisöhoiva, -kasvatus ja -kuntoutus voidaan jossain määrin nähdä liittyvän myös yhdyskuntatyöhön. (Roivainen 2016b: 119.)

Yhteisökasvatuksen ja yhteisöjen kasvatuksen näkökulmasta on olennaista, miten yhteisö määritellään. On tarpeen myös tarkentaa, millaista yhteisöllisyyttä kasvatuksen tuella haetaan. Yhteisökasvatuksella tulee esimerkiksi edistää dialogista kohtaamista, joka on yhteiskunnallisen osallisuuden edellytys. Pedagoginen toiminta tukee ihmisen persoonan kasvua, kriittisen ajattelukyvyn kehitystä ja yhteiskunnallisten tekijöiden huomiointia. Sosiaalinen toiminta paneutuu esimerkiksi ryhmädynamiikkaan yhteisöjen sujuvuutta vahvistaessa, kulttuurinen toiminta taas tukee luovuuden ja mielikuvituksen kasvua ja antaa eväitä ilmaisuun. (Ryynänen 2016b: 137.)

Yhteisön aktiivisuuden herättelyä avun, tuen ja hoivan toteuttamiseksi kutsutaan yhteisöhoivaksi. Yhteisöhoiva edellyttää sitä, että samalla alueella elävät ihmiset ovat valmiita jakamaan tukea ja aikaansa muiden hyväksi. Yhteisöhoivamallin tarkoituksena on tukea ja kehittää yhteisöjen sosiaalisia verkostoja ja esimerkiksi epävirallisia hoitojärjestelyjä. Käytännössä tämä voi tarkoittaa vaikka lastenhoitoapua perheille tai huolenpitoa yhteisön vanhuksista. Siitä huolimatta, että yhteisöhoiva tähtääkin lähipiirien avunannon tukemiseen, voivat myös ammattilaiset osallistua hoivan toteuttamiseen. (Valokivi 2016: 165.)

Yhteisösosiaalityön pohjana on ammattilaisten ja kansalaisten tasavertainen suhde, jossa myös asiakkaat voivat itse toimia auttajina. Toiminnan puitteissa rakennetaan osallistavaa, vastavuoroista ja yhteistoiminnallista kumppanuutta. Pyrkimyksenä on myös yhdistää toisilleen ennestään vieraita ihmisiä ja saada heidät ryhmäytymään yhteisten

tavoitteiden saavuttamiseksi. Tämän kautta he voivat löytää yhteisiä tekijöitä, jotka vahvistavat kiinnittymistä ryhmään ja myöhemmin toiminta voi jatkua omaehtoisena. Yhteisösosiaalityö voidaan nähdä myös auttamistyötä laajemmaksi menetelmäksi, jonka kautta kehitetään palvelujärjestelmän toimintaa yhdessä asiakkaiden kanssa. Tähän tavoitteeseen pyritään erilaisten demokratiaa vahvistavien väylien, kuten yhdistysten, raatien ja aluelautakuntien kautta. (Pohjola 2015: 29.)

5.3 Yhteisöllisyyden nykytilanne

Viime vuosina sosiaalipoliittista keskustelua ovat värittäneet esimerkiksi suureen yhteiskuntaan liittyvät puheenvuorot, joissa yhteisöt kutsutaan rakentamaan uutta hyvinvointivaltiota. Vastikkeettoman auttamisen rooli on lisääntynyt yhteiskunnassamme hyväntekeväisyyden ja vapaaehtoistoiminnan kautta. (Roivainen 2016a: 63.) Brittiläisenä Big Society -aatteenä on ollut uudistaa yhteiskuntaa kansalaisten ja yhteisöjen voimavarojen avulla. Julkisten palvelujen päätösvaltaa ja resursseja on alettu siirtää ylemmiltä tahoilta alaspäin, paikallishallinnoille, yhteisöille ja kansalaisille. (Roivainen 2015: 175.) Suuressa yhteiskunnassa julkisen sektorin harteilla olisi ainoastaan viranomaistehtävät ja palveluiden tuottaminen. Vastuu itsestään ja toisistaan olisi kansalaisilla, yrityksillä ja (paikallisilla) yhteisöillä. (Roivainen 2016a: 66.) Pohjoismaisessa hyvinvointimallissa taasen perinteisesti suuri osa sosiaalisista velvoitteista on kasattu julkiselle hallinnolle, joten valtion ja kuntien vastuulla on tuottaa sekä rahoittaa tarvittavat palvelut. Subsidiariteetti-periaatteen eli läheisyysperiaatteen mukaan vastuu taas alkaa perheestä ja laajenee lähiyhteisöjen kautta ylemmäs järjestöihin ja vasta viimesijaisena viranomaistahoihin. (Roivainen 2016a: 65)

New Public Management on Euroopan ja Pohjoismaiden lisäksi saanut jalansijaa Suomessa. Julkisen sektorin kokoa pyritään pienentämään ja yhteisötyölle se tarkoittaa käytännössä toiminta-alueen kutistumista. Valtiot ja kunnat ovat esimerkiksi päätyneet otta-
maan markkinavuokraisia hintoja tiloistaan, joka johtaa kansan kohtaamispaikkojen vähenemiseen. (Eräsaari 2015: 49.) Asukastalojen toiminnan monipuolisuudesta ja kävijäkunnasta huolimatta esimerkiksi Helsingin kaupunki ei halua ylläpitää niitä (Eräsaari 2015: 48).

Yhdyskuntatyö sosiaalityön menetelmänä on menettänyt merkitystään, kun palveluita pyritään jälleen keskittämään kaupunkien keskustoihin. Tilanne on muuttumassa samankaltaiseksi kuin ennen 1980-luvulla alkanutta alueellistamistrendiä. (Roivainen & Ranta-

Tyrkkö 2016: 12). Yhteisötyön menetelmät eivät ehkä ole saavuttaneet toivottua tulosta tai niiden arvioinnissa on puutteita. On kuitenkin huomioitava, että yhteisöjen kautta voidaan toteuttaa erityisesti ennaltaehkäisevää työtä (Roivainen & Ranta-Tyrkkö 2016: 12). Ennaltaehkäisevän työn vaikutuksia on haasteellista osoittaa, eikä perussosiaalityöllä näin ollen ole osoittaa resursseja aluetyöhön (Roivainen & Ranta-Tyrkkö 2016: 13). Yhteisösosiaalityön toteuttaminen vaatii aikaa, sillä yhteisten tavoitteiden neuvottelu ei suju kädenkäänteessä (Eräsaari 2015: 49).

Suomalaisessa sosiaalityössä radikaali, poliittiseen toimintaan vaikuttava työ on melko heikonlaisesti edustettuna sosiaalityön kentällä. Radikaalin sosiaalityön kautta pyritään vaikuttamaan käytäntöjä muuttamalla oikeuden ja tasa-arvon edistämiseen, alistavien rakenteiden purkamiseen. (Nousiainen 2015: 81.) Demokraattisten vaikutusmahdollisuuksien lisääminen kansalaisille on ollut perinteisesti yksi yhdyskuntatyön ja alueellisen sosiaalityön tavoitteista. Yhdyskuntatyö asuinalueilla on pyrkinyt tunnistamaan alueen asukkaiden tarpeita ja käynnistämään niiden pohjalta muutosprosessin. (Roivainen 2015: 176.) Edustuksellisen ja äänestyskeskeisen demokratian rinnalla ”keskusteleva demokratia” tarjoaa mahdollisuuden kansalaisille, myös huono-osaisille, mahdollisuuden tuoda äänensä kuuluviin päätöksenteossa ja arvioinneissa. (Roivainen 2015: 176.) Asiakkaat ja palvelujen käyttäjät osallistuvatkin aiempaa enemmän kehittämistoimintaan (Niskala & Kostamo-Pääkkö & Ojaniemi (toim.) 2015: 132). Deliberatiivinen demokratia taas perustuu ajatukseen kokoontumisista, joissa kansalaiset puivut yhdessä ongelmia tasavertaisessa asemassa (Roivainen 2015: 176).

Suomalaisessa perinteessä yhteisölähtöinen sosiaalityö on jäänyt yksilökeskeisen sosiaalityön varjoon (Roivainen 2016b: 120). Ammatillinen sosiaalityö kohtaa asiakkaan hänen elämäntilanteensa kautta, pyrkii ymmärtämään sitä ja vaikuttamaan siihen myönteisesti yhdessä asiakkaan kanssa. Yhteiskunnalliset, kulttuuriset ja sosiaaliset tekijät vaikuttavat näihin olosuhteisiin, mutta usein ne sivuutetaan yksilötyössä. Rakenteellisten tekijöiden konkreettinen muutos on vaikeaa toteuttaa yksilöihin painottuvan työn ohessa. Yksilökeskeisyys johtaa siihen, että yksilön vastuu korostuu myös sosiaalisten ongelmien suhteen. (Nousiainen 2015: 79.) Sosiaalityö suomalaisessa yhteiskunnassa näyttäytyy usein aineellisen tuen, kuten toimeentulotuen, ja sosiaalisten ongelmien selvittämisen tukena. Ongelmakeskeisen työtavan varjoon jää kuitenkin sosiaalityön mahdollisuus keskittyä toimintaan yhteisöjen ja yksilöiden vahvuuksien kautta. Tämän kautta ihmisten elämä voisi jäsentyä toivon ja mahdollisuuksien kautta ongelmien määrittelyn sijaan (Ruuskanen 2011: 6.) Nykyään yhteisölliset hankkeet kohdistetaan riskiryhmään

kuuluville asukkaille, alueille joissa on havaittu ongelmia tai mahdollisuus niihin. Kohde yhteiskunnallisiin rakenteisiin vaikuttamisesta on siirtynyt marginaaliryhmien tukemiseen, mikä lisää myös kontrollia yhteisöjen parissa tehtävässä työssä. Asiakasryhmien eriytyminen jättää yhteisötyön ulkopuolelle ajatuksen normaalien palveluiden ja resursien tarjoamisesta eri asuinalueille. (Roivainen 2016b: 121.)

Työskentelyä paikallisyhteisöissä pidetään pitkäkestoisena toimintana, jonka aikana luottamuksellinen suhde asukkaisiin rakentuu. Alueen tarpeiden, voimavarojen ja toimijoiden kartoittaminen polttavien kysymysten ja ongelmien selvittämiseksi vaatii perusteellista työtä. Pitkäkestoisten prosessien rinnalle kaivataan kuitenkin myös lyhytkestoisempia ja päätöksentekoon nopealla aikataululla kykeneviä kanavia. Yhteisöjen ja niihin liittyvän sosiaalityön avulla voidaan toteuttaa ennaltaehkäisevää työtä. Ennakoidakseen palvelutarpeita tulisi sosiaalityön vahvistaa läsnäoloon paikallisyhteisöissä ja samalla kehittää työmenetelmiään yhteisötyötä tukeviksi. (Roivainen 2015: 177.)

Julkisten palvelujen verkossa on aukkoja, joihin yhteisösosiaali- tai yhdyskuntatyöllä voidaan vastata esimerkiksi yksinäisyyden ehkäisemiseksi. Yhteisösosiaalityön hankkeet ovat valitettavan usein lyhytaikaisia projekteja, joten niitä toteuttaessa on pohdittava, millaista näkökulmaa ne tuovat työskentelyn ja työotteen kehittämiseen. Tiedon kumuloituminen voisi edistää yhteisöjen huomioonottoa laajemmin sosiaalityössä. (Eräsaari 2015: 50.)

Joidenkin mukaan sosiaalityön suhde hyvinvointipolitiikkaan on kärsinyt. Sosiaalityöntekijät eivät näe tehtäviään yhteiskunnallisten kysymysten käsittelyn roolissa ja sosiaalityö on kaventunut yksilökeskeiseksi asiakastyöksi. (Savolainen 2011: 158.) Kriittinen yhteisösosiaalityö taasen on asiakaslähtöistä, mutta se pyrkii kuitenkin etsimään yksilötasoon liittyviin sosiaaliin ongelmiin vastauksia yhteiskunnan ja järjestelmän rakenteista (Savolainen 2011: 153.) Freiren ajatuksiin perustuva radikaali, kriittinen, yhteiskunnallista tiedostamista ja muutosta tavoitteleva dialogisen sekä yhteistoiminnallisen otteen vaikutus on ollut suuri yhteisötyön käytäntöjen muodostumiseen. Kriittinen orientaatio on kuitenkin kadonnut matkan aikana ja painopiste on siirtynyt vapauttavasta työstä sopeuttavaan. Syinä voidaan pitää pitkäjänteisen työn vähentymistä, toiminnan byrokratisoitumista ja ylhäältäpäin tulevia politiikkaohjelmien tavoitteita. (Ryynänen 2016a: 42.) Sosiaalityö kohtaa muuttumassa maailmassa jatkuvasti haasteita ja sen tulisikin myös muo-

toutua yhteisöjen palvelijaksi. Sosiaalityön tutkimus kaipaisi tuekseen muiden alojen tietotaitoa ja kokonaisvaltaisen kuvan saamiseksi yhteiskunnasta myös muut alat voisivat hyödyntää sosiaalialan toimintakulttuurin käsityksiä ja malleja. (Ruuskanen 2011: 7.)

6 Alueuon merkitys asuinalueille

Asuinalueen valintapäätöksiin vaikuttavat ihmisen elämäntilanne, taloudelliset tekijät, koulutustaso, ikä ja arvot. Asuinympäristön koettuun laatuun taasen liittyvät alueen sosioekonominen ja etninen asukasrakenne. (Vilkama & Ahola & Vattovaara 2016: 13.) Niiden vaikutuksia muuttoliikkeen suuntautumiseen ja alueellisen eriytymiseen on tutkittu myös tarkemmin. Sosiaalisen etäisyyden käsite kuvaa ihmisten pyrkimystä solmia suhteita sosiaaliselta ja kulttuuriselta taustaltaan samankaltaisten ihmisten kanssa. Näin ollen ihmiset hakeutuvat myös asumaan alueille, jossa taloudet ovat lähellä heidän sosiaalista asemaansa tai jopa hieman paremmassa tilanteessa. Tämä voi osaltaan voimistaa alueiden eriytymistä. (Vilkama ym. 2016: 15.) Lisäksi poismuuttoihin ja alueiden vältelyihin liittyy asuinalueiden etninen rakenne. Valtaväestön haluttomuutta asua etnisesti monimuotoisilla alueilla voidaan selittää ennakkoluuloilla sekä peloilla alueen kehityksen suunnasta. Pohjimmiltaan välttely voi myös liittyä sosiaalisen etäisyyden teoriaan, mikäli alueen luokkaerot ovat havaittavissa. Asuinalueen maine vaikuttaa myös muuttohalukkuuteen, varsinkin jos alueen maine koetaan myös itseä leimaavaksi (Vilkama ym. 2016: 16–17.) Maine kirii kauas ja ihmiset saattavat kuulopuheiden perusteella pitää turvatomina ja epämiellyttävänä paikkoja, jonne eivät ole itse edes jalallaan astuneet aiemmin. Alueellisen työn avulla voidaan vaikuttaa erityisesti asuinalueen maineeseen, sillä positiiviset ja yhteistoiminnalliset hankkeet tuovat näkyväksi asuinalueen vahvuuksia, vaikka se kärsisikin joistain ongelmista.

Segregaation ehkäisemiseksi eivät riitä pelkästään asuntopoliittiset ratkaisut. Aluelähtöisellä työllä voidaan vähentää alueiden eriarvoistumisen tuomia haittoja ja ehkäistä niitä (Viskari ym. 2016: 35). Esimerkiksi Arabianrannan vetovoimaa ja identiteettiä on rakennettu tietoisesti ja tavoitteellisesti kulttuuripääomaa hyödyntäen. Arabianrannassa on testattu erilaisia asumisen ja yhteisöllisen asukastoiminnan malleja, asuntokanta on monipuolista ja yhteispihat ovat asukkaiden vapaassa käytössä. Erilaiset tapahtumat ja asukastiloissa järjestetty toiminta ovat lisänneet alueen asukkaiden aktiivisuutta ympäristön kehittämistyössä. (Vilkuna & Kallio & Ranta-Meyer (toim.) 2011: 13–14.)

Ihmiset kaipaavat asuinalueiltaan eri tekijöitä. Alueella viihtymiseen vaikuttavia seikkoja ovat muun muassa sopivat palvelut, rauhallisuus, luonnonympäristö, omistusasunto ja alueen vähäiset häiriöt esimerkiksi päihteidenkäyttöön liittyen. Lisäksi alueella asuvat ihmiset, kuten naapurit, läheiset ja ystävät, koetaan tärkeiksi viihtyvyyttä lisääviksi tekijöiksi. Onkin tarpeen miettiä, miten asukasyhteisöjen keskinäisen vuorovaikutuksen vahvuuksia voitaisiin tukea entistä paremmin. (Nupponen & Broman & Korhonen & Laine (toim.) 2008: 54–55.) Tasapainoisen yhteiskuntakehityksen kannalta olisi tärkeää niin inhimillisesti kuin taloudellisestikin, että taustoiltaan erilaiset ihmiset pystyisivät elämään samalla alueella (Viskari ym. 2016: 35).

Aluetyöllä on merkitystä sosiaalialalla myös palveluiden kannalta. Asuinuvelähtöisellä ympäristötyöllä tarkoitetaan sosiaalialan asumispalveluyksiköiden ympäristötyötä. Ympäristötyön tavoitteena on luoda turvallinen viihtyisä asuinalue kaikille. Mukaan yhteistyöhön tarvitaan naapureita, viranomaisia, asukkaita ja muita alueen toimijoita. (Viskari ym. 2016: 26.) Aluelähtöisellä ympäristötyöllä tavoitellaan ymmärrystä alueen asukkaiden välillä, vähättelemtä kuitenkin naapuruston ongelmia ja huolia. Ympäristötyö tähtää erityisryhmien asiakkaiden kuntoutumiseen tukemalla heitä asuinuvelähtöiseen ja yhteiskuntaan sopeutumisessa. (Viskari ym. 2016: 13.) Ympäristötyön avulla jaetaan tietoa, jotta stereotypioita ja pelkoja saataisiin vähennettyä. Tiedon lisäksi pyritään järjestämään konkreettisia kohtaamisia, jotta tutustuminen hälventäisi ja muokkaisi ihmisten ennakkoluuloja. (Viskari ym. 2016: 27.)

Ympäristötyölle ei ole valmiita, jokaiseen tilanteeseen sopivia malleja vaan sen menetelmiä kannattaa käyttää tilannekohtaisesti harkiten. Erilaisten menetelmien avulla voidaan vaikuttaa pelkoihin, ennakkoluuluihin ja asenteisiin. Konkreettisesti ja näkyvästi ympäristötyötä voi toteuttaa puuttamalla esimerkiksi järjestyshäiriöihin ja näpistyksiin. (Viskari ym. 2016: 15.) Asuinuvelähtöinen ympäristötyö voi olla esimerkiksi siisteydestä huolehtimista, kuten humeruiskujen ja roskien keräämistä, varsinkin alkuvaiheessa. Lisäksi voidaan pitää tiedotustilaisuuksia, kokouksia ja avoimien ovien päiviä naapureille. Myös tapahtumat ovat hyvä keino saattaa ihmisiä yhteen. (Viskari ym. 2016: 52–53.)

Osallistamalla asiakkaita ympäristötyöhön voidaan saavuttaa jotain olennaista. Asiakkaasta voi muodostua kumppani työskentelyn kohteen sijaan, mikäli hän alkaa arvostaa lähiympäristöään uudella tavalla. (Viskari ym. 2016: 84.) Ympäristötyö voidaan nähdä myös yhteiskunnallisen vaikuttamisen areenana. Pitkäjänteisen työn tuloksia pystytään

osoittamaan sekä arvioimaan ja tätä kautta voidaan pyrkiä parantamaan asiakkaiden yhteiskunnallista asemaa. (Viskari ym. 2016: 137.)

7 Opinnäytetyön taustoitus

Asukastalo Malmin toimintakeskus on yksi Helsingin kaupungin ylläpitämästä yhdeksästä asukastalosta. Asukastalot toimivat kohtaamispaikkoina, joissa voi oleskella vapaaehtoisesti, kahvitella, hakea neuvontaa tai osallistua esimerkiksi ryhmätoimintaan ja retkiin. Lisäksi tiloja voi vuokrata omaan käyttöönsä. Toiminta on pääosin maksutonta kävijöille, vaikkakin joskus saatetaan periä esimerkiksi toiminnan materiaaleihin liittyviä kuluja. (Helsingin kaupunki 2018.) Asukastalot tarjoavat matalan kynnyksen toimintaa, ja niiden kävijät ovatkin usein työttömiä, iäkkäitä ja yksinäisiä. Asukastaloilla on oma roolinsa syrjäytymisen ehkäisemisessä myös kuntouttavan työtoiminnan kautta. (Kansan Uutiset 2014.) Asukastalojen viikoittainen kävijämäärä on n. 1000 henkeä ja huomattavan osan kävijöistä muodostavat eläkeläiset sekä mielenterveyskuntoutujat (Helsingin kaupunki 2014). Asukastalo Malmin toimintakeskuksella kävijöitä on viikoittain noin 400. Helsingin kaupunki on jo useamman vuoden ajanut asukastalojen lakkauttamista ja ylläpidollisen vastuun siirtämistä järjestöille (Helsingin uutiset 2015). Asukastaloilla onkin useita yhdistyksiä ja järjestöjä yhteistyökumppaneinaan, mutta he ovat kokeneet asukastalojen pyörittämisen liian raskaaksi omalle toiminnalleen (Kansan Uutiset 2014). Asukkaiden aktivoimiseksi ja yhteisöllisen toiminnan tukemiseksi Helsingin kaupunki kokeilee toista taktiikkaa, lähidemokratiaan perustuvaa osallistavaa budjetointia. Asukkaat saavat tehdä ehdotuksia ja äänestää, miten kaupungin toiminnan kehittämiseen korva-merkatut summat käytetään. Avukseen ideoiden toteuttamiseen he saavat Stadiluotseja, jotka toimivat alueidensa äänitorvena ja toiminnan mahdollistajina kaupungin puolelta. (Valtanen 2018.)

Sosiaalinen innovaattori Pauliina Seppälä, joka on ollut mukana perustamassa esimerkiksi Siivouspäivää, Nappi Naapuri -sovellusta ja Illallinen taivaan alla -tapahtumaa, valottaa Ylen Perjantai -ohjelmassa innostamisen prosessia omasta näkökulmastaan. Seppälän ajatuksista lähteneet, tuhansia kansalaisia mukaan keränneet projektit ovat ottaneet tuulta alleen esimerkiksi sosiaalisen median kautta. Johtajan roolia projekteissa hän pitää fasilitoijana, joka toimii ikään kuin kättilönä auttamassa ideoiden syntymistä ja prosessia eteenpäin. Seppälän mukaan innostajan tulee luottaa oman visioonsa, ja tämä houkuttelee asiasta kiinnostuneet ihmiset tempautumaan mukaan. Samalla johtajan on

kuitenkin oltava tietyllä tapaa epävarma ja pystyttävä luomaan todellisia vaikutusmahdollisuuksia osallistujille, jotka muokkaavat prosessia ja sen lopputulosta omien intressiensä mukaan. Johtajan alkuperäisen vision ei tule siis olla liian tarkka tai rajattu. Sepälän mukaan Helsingin kaupungin tulisi kannustaa asukkaita spontaanimpaan tapaan osallistua yhteiseen tekemiseen, mihin uusi osallisuusohjelma saattaakin vastata. Tällä hetkellä osallistavaa toimintaa hallitsee järjestelmäkeskeisyys, jossa asukkaita houkutellaan kehittämään kaupunkia organisaatioiden rajaamin ehdoin. Todellisuudessa ihmiset kuitenkin haluavat toteuttaa omaehtoisemmin visioitaan ja organisaatioiden kannattaisikin keskittyä tavoitteiden saavuttamiseen tällä tapaa. (Perjantai: Hesa 2018.)

Työelämäkumppaniltani asukastalo Malmin toimintakeskukselta toivottiin, että kehittelin toimintaa Malmin päivä -kaupunkijuhlaa varten. Malmin päivä on useampana vuonna järjestetty kaupunginosatapahtuma, jossa paikalliset toimijat järjestävät ohjelmaa Malmin asukkaille. Tarkkaa kävijämäärää tapahtumalle ei ole laskettu, mutta vuosittain se kerää paikalle satoja malmilaisia. Vuonna 2018 ohjelmassa oli muun muassa liikuntapisteitä, käsityöpaja, tanssi- sekä musiikkiesityksiä ja mahdollisuus lainata erilaisia pelejä itselleen päivän ajaksi. Malmin päivän suunnittelijat ja toteuttajat ovat pitkälti malmilaisia yhdistyksiä ja muita toimijoita, joten opinnäytetyöni tavoitteena oli saada paikallisten asukkaiden ääni kuuluviin. Suunnittelin siis raameja ryhmätoiminnalle, jonka tarkoituksena olisi innostaa Malmin asukkaita toimimaan alueen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Ryhmätoiminnan tavoitteet jätettiin kuitenkin avoimiksi, jotta ne voisivat täsmentyä osallistujien kautta.

8 Toiminnan kuvaus

Kehittämistehtävän tavoite on sosiokulttuurisen innostamisen keinoin edistää yhteisöllistä toimintaa Malmilla. Innostamisen prosessissa tavoitteet määrittyvät tarkemmin ryhmän omien tavoitteiden kautta. Ryhmäprosessille laatimallani rungolla tavoitellaan positiivisen ryhmähengen, osallistujien kiinnostuksenkohteiden huomioimista, heidän henkilökohtaisten vahvuuksien tekemistä näkyväksi ja tuotannollisen tehtävän mielekästä toteutusta. Suunniteltu prosessi nojaa innostamisen teoreettiseen runkoon.

Innostavan prosessin suunnitteluun tulee jättää tietynlaista väljyyttä, jotta toiminta muotoutuu tekijöidensä kautta, eikä pääpainona ole vain ylhäältäpäin asetettujen tavoitteiden toteuttaminen. Suunnittelin asukasryhmän toiminnalle raamit harjoitteista ja teemoista, joita käytännön toteutuksessa sovelsin muuttuviin tilanteisiin. Esittelen suunnitellun sekä

toteutuneen toiminnan. Visuaalinen kaavio suunnitellusta sekä toteutuneesta toiminnasta löytyy myös liitteestä 1.

Mainostin Malmin päivän suunnitteluryhmää viemällä n. 100 mainosta ympäri Malmia kauppakeskuksiin, kahviloihin, baareihin, sosiaalitoimistoon, asukastalo Malmin toimintakeskukselle, kirjastoon, Malmitalolle ja ulkotiloihin. Lisäksi tapahtuman mainos jaettiin Koillis-Helsingin paikallislehdessä ja asukastalo Malmin toimintakeskuksen Facebook -sivuilla. Lisäsin itse ilmoituksen ”Malmi” -ryhmään Facebookissa ja jaoin siitä kuvan kahdella Jodel -kanavalla. Mainos on siis määrällisesti tavoittanut monia ihmisiä, mutta jälkikäteen ajatellen tämän kaltaista toimintaa varten Malmin asukkaita olisi pitänyt houkutella toimintaan mukaan jollain toisella tapaa. Näin lyhyellä aikataululla se ei kuitenkaan ollut mahdollista, sillä asukastalo Malmin toimintakeskuksen tärkein tavoite oli saada toimintaa Malmin päivää varten, eikä ryhmäprosessin toteutuminen ollut heidän kannaltaan olennaista.

Ensimmäisen tapaamiskerran tarkoitus on esitellä toiminnan raameja osallistujille, houkutella heidät sitoutumaan ryhmän toimintaan ja sopia yhteisistä pelisäännöistä. Lisäksi luodaan yhteistä maaperää toiminnalle, eli tutustutaan toisiin sekä tehdään näkyväksi tekijöitä, jotka yhdistävät osallistujia. Tutustumisharjoitteet kiinnittyvät malmilaisuuden ympärille, sillä tekijänä se on todennäköisesti osallistujia yhdistävä ja innostava. Samalla harjoitteet tarjoavat kuitenkin mahdollisuuden tuoda yksilöllisiä vivahteita esiin. Tutustumisharjoitteiksi suunnittelin useamman vaihtoehdon, joita voi varioida tapaamiseen saapuvan ryhmän koosta ja luonteesta riippuen.

Malmi-bingossa ryhmäläiset toimivat toisiaan haastatellen ja pyrkivät täyttämään bingo-lappunsa ruudut löytämällä väitteisiin sopivan henkilön. Bingoruutujen kuvaukset liittyivät arkipäiväisiin asioihin, jotka tarjoavat eräänlaista perustietoa ihmisistä ja joista on helppo jatkaa keskustelua myöhemmin, kuten esimerkiksi ”käyn töissä Malmilla”. Kustomoituja bingo-lappuja voi helposti luoda erilaisilla Internet-sivustoilla. Toisena tutustumisharjoitteena toimii kysymyspurkki, josta jokainen osallistuja vuorollaan nostaa satunnaisen kysymyksen ja vastaa siihen. Kolmantena tutustumisharjoitteena on karttaleikki, jonka tarkoituksena on tutkia osallistujien taustaa ja kiinnostuksenkohteita paikkakuntien avulla. Valitsin tutustumisharjoitteet aiempien ryhmäytämiskokemuksieni perusteella aikuisten parissa, sillä ryhmäytämistuokioiden palautekyselyissä osallistujat ovat pitäneet kyseisiä harjoitteita mielekkäinä. Leikki on osallistava ja luova keino luoda yhteistä maaperää ja innostaa ihmisiä toimintaan, mutta jotkut aikuisista saattavat kokea sen ahdistavaksi

tai ajanhukaksi. Harjoitteiden avulla päästään kuitenkin aiheeseen käsiksi innostavamin kuin perinteisellä esittelykierroksella. Mikäli ensimmäisellä tapaamiskerralla jää aikaa, voidaan aloittaa jo ideointi Malmin päivästä soveltamalla aarrekartta -menetelmää yhteisöllisten tavoitteiden ja haaveiden toteuttamiseksi.

Ensimmäistä tapaamiskertaa varten asetin tarjolle kahvia sekä pientä purtavaa. Paikalle saapui yksi henkilö. Käytän tästä lähtien hänestä termiä ”asukas”, sillä hän asuu Malmilla. Termillä en kuitenkaan viittaa esimerkiksi asumispalveluiden asiakkaaseen. Vain yhden osallistujan kanssa ei ollut tarpeen toteuttaa ryhmätoimintaan suunnittelemani harjoituksia sellaisenaan, joten sovelsin niitä dialogisemman asetelman saavuttamiseksi. Aluksi esittäydyimme toisillemme, jonka jälkeen informoin häntä Malmin päivän luonteesta sekä tälle kerralle suunnitellusta ohjelmasta. Tämän jälkeen jatkoimme toisiimme tutustumista teeman ympärille liittyvissä asioissa. Kävimme läpi esimerkiksi kokemuksiamme tapahtumien järjestämisestä sekä toiveistamme Malmin päivään liittyen. Lopuksi sovimme, että odotamme vielä seuraavaan tapaamiseen muita asukkaita ja mikäli heitä ei tule, jatkamme suunnitelman työstämistä yhdessä eteenpäin.

Toisessa tapaamisessa voi tehdä joitakin tutustumisharjoitteita lisää, mutta tuotannollisen tehtävän käynnistäminen ja ideointi on aikataulullisesti sekä kyvykkyyden tunteen herättelyn kautta olennaista. Tapaamiskerralla aloitetaan innostamisen prosessin mukainen nykyisen tilanteen kartoitus, eli millainen lähtötilanne Malmilla on ja pohditaan, miten me voimme toiminnallamme vaikuttaa sen muuttamiseen. Kartoituksen purkuvaiheessa on tärkeää korostaa toiminnan toteutusta ryhmäläisten voimavarojen mukaan, sillä Malmikävelyllä voi nousta esiin asioita, joihin emme toimintamme raameissa pysty puuttamaan. Mikäli vaikuttaa siltä, ettei ympäristökävely sovellu ohjattavalle ryhmälle, voidaan kartoitus aloittaa antamalla valokuvaukseen liittyvä kotitehtävä vaikkapa jo ensimmäisellä tapaamiskerralla. Osallistujat voivat valokuvata positiivisia ja negatiiviseksi kokemiaan asioita Malmista. Valokuvia tutkimalla voidaan sanoittaa nähtyä, purkaa tunteita sekä muuttaa heränneitä ajatuksia toiminnan tavoitteiksi.

Kartoituksen jälkeen ideoinnin voi käynnistää aivoriihityöskentelyllä. Aivoriihityöskentelyssä saadaan useampia ideoita Malmin päivään liittyen kuuluviin sen sijaan, että työskentäminen aloitettaisiin jo heti ensimmäisestä mieleen tulleesta ajatuksesta. Kirjoittamalla tapahtuvassa aivoriihityöskentelyssä myös hiljaisemmat osallistujat pääsevät varmasti ääneen. Ideoita ei kommentoida heti niiden tultua ilmi, joten tällä tavoin pyritään saamaan esiin ajatuksia ilman suurta ennakkosensuuria. Aivoriihen tuloksia kannattaa

käydä läpi positiivisessa hengessä keskustellen ja arvioiden. Jos toteutettavasta ideasta joudutaan äänestämään, on hyvä muistaa, että innostavan toiminnan kannalta on tärkeää kaikkien osallistujien sitoutuminen tavoitteisiin.

Toiseen tapaamiseen ei tullut uusia osallistujia, joten kahvitauon jälkeen ehdotin, että lähtisimme ulos tarkkailemaan ympäristöä ja tutustumaan tapahtuma-alueeseen. Kävimme läpi Malmin keskeisiä paikkoja ja tutkimme niiden mahdollisuuksia toiminnan toteuttamiseen. Tarkkailimme ympäristössä liikkuvia ihmisiä sekä kaupunginosan tunnelmaa nostaen samalla esiin havaintojamme. Pohdimme erityisesti sitä, kuinka saisimme ohjelmasta tehtyä kaikille sopivan. Tapahtumapaikka on keskeisellä sijainnilla Malmintorin, aseman ja ostoskeskuksen läheisyydessä, mikä houkuttelee paikalle paljon ihmisiä, mutta tuo mukanaan myös lieveilmiöitä. Alue on paikoin rauhaton, mutta halusimme houkutella toimintaan mukaan myös sellaisia henkilöitä, joita usein sysätään pois katukuvasta, kuten päihteiden suurkuluttajia. Samalla emme kuitenkaan halunneet tehdä esimerkiksi lapsiperheiden oloa turvattomaksi.

Kävelyn jälkeen aloimme hahmotella suunnitelmaa tarkemmin. Asukas kertoi, että on aiemmissa harrastuksissaan järjestänyt erilaisia osallistavia toimintapisteitä, niin kutsuttuja ”rastikierroksia”. Muut Malmin päivän toimijat olivat aiemmin ilmaisseet toiveen jonkinlaisesta Ylä- ja Ala-Malmin yhdistävästä toiminnasta, joten totesimme idean sopivan myös näihin raameihin. Pohdimme ideoita rasteista yhdessä, mutta päätimme tehdä lopulliset päätökset vasta seuraavan tapaamiskerran aikana.

Kolmas tapaamiskerta on varattu ideoinnin jatkumiselle sekä vastuunoton mielekkääksi tekemisille. Tuotannollisen tehtävän toteutus on aloitettava. Kartoituksen tulokset tulee tehdä ryhmälle näkyväksi, jotta toimintaa voidaan rajata perustellusti. Lisäksi tässä vaiheessa tulee suhteuttaa ryhmän tavoitteet heidän omiin voimavaroihinsa. Vastuunjaossa ja omien vahvuuksien tunnistamisessa voidaan käyttää apuna harjoitteita osoittamaan sitä, että taidoilla ja positiivisille piirteille löytyy käyttöä. Liitteessä 1 esitelty vahvuusharjoitus linkittyy Malmin päivän toimintaan, jotta roolien jakaminen päivää varten olisi mielekästä. Omien vahvuuksien hyödyntäminen yhteisessä toiminnassa lisää itseluottamusta. Vahvuusharjoituksissa on hyvä olla tukena jonkinlainen lista piirteistä, jotta osallistujien on helpompi hahmottaa itseensä liittyviä ominaisuuksia, eikä painetta erilaisten piirteiden keksimisestä synny. Mikäli ryhmäläiset tuntevat toisensa jo hieman paremmin, voi vahvuusharjoituksiin lisätä myös toisen kehumisen elementin, jotta henkilön käsitys itsestä merkityksellisenä muille lisääntyy.

Kolmannella tapaamiskerralla palasimme vielä kohderyhmämme kartoitukseen. Halusimme tehdä monen ikäisille sopivaa ja tarvittaessa heidän kykyihinsä nähden joustavaa ohjelmaa, joten useammalla toimintapisteellä ja sekä sijoituspaikoilla voimme palvella Malmin päivää jokaisen kaupunkilaisen tapahtumana. Rastien avulla pyrimme tuomaan Malmin päivää näkyväksi muuallakin kuin Ala-Malmin puistossa. Päätimme, että toimintapisteidemme läheisyydessä jaamme rastipasseja, joiden avulla kannustamme ihmisiä liikkumaan ympäristössä ja osallistumaan toimintaan. Rastilla tapahtuvan toiminnan suorittamisesta osallistuja saa merkinnän ja kaikki rastit suoritettuaan pienen palkinnon. Kaikille rasteille saa osallistua, vaikkei keräisi rastipassiin merkintöjä. Rastitoimintaa on mahdollista toteuttaa vähäisellä väkimäärällä, eikä siihen kulu paljoa rahaa, sillä tapahtumaa tuotetaan nollabudjetilla. Rastien suunnittelussa huomioimme toiveita Malmin päivään liittyen yhteistyötahoilta sekä suunnitteluun osallistuneiden, eli minun ja asukkaan ideat ja mielenkiinnonkohteet. Rastitoiminnoiksi päätimme Kubb-pelin, yhteisötaideteoksen sekä palapelihaasteen. Lisäksi perustimme Instagram-tilin, johon päivittämme kuvia ja videoita Malmin päivän tunnelmasta.

Lopuilla tapaamiskerroilla keskitytään tuotannollisen tehtävän toteuttamiseen ja sen ohella voidaan tehdä ryhmäharjoitteita, mikäli tarve vaatii. Ohjaajan rooli tässä vaiheessa on toimija toiminnan mahdollistajana sekä helpottajana. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi sellaisten juoksevien asioiden ja pulmien ratkaisua, joihin ryhmällä itsellään ei riitä aikaa tai voimavaroja, eli ohjaaja auttaa poistamaan esteitä tuotannollisen tehtävän reitiltä. Ohjaajalle jää usein myös eräänlainen koordinoijan rooli, hän saattaa vastata yhteistyökuvioista ja kannustaa ryhmäläisiä vastuunottoon, oman osuutensa hoitamiseen. Lisäksi ohjaajan tulee kiinnittää huomiota ryhmäprosessin mahdollisiin kompastuskiviin ja auttaa ryhmää läpi kuohuntavaiheiden. Ohjaajan on tarkasteltava ryhmän toimintaa, aistittava sen ilmapiiri ja puututtava epäsuotuisaan käytökseen.

Neljännellä tapaamiskerralla hoidimme yhdessä tarvittavat hankinnat rasteille. Hankintojen suhteen jouduimme olemaan luovia sekä myös joustamaan jostain alkuperäisistä ideoista, sillä tapahtumaa varten meillä oli käytössämme vain asukastalo Malmin toimintakeskuksen välineistö sekä henkilökohtaiset tavaramme. Rahoitusta rasteillemme ei järjestynyt, joten kaikki hankinnat tuli maksaa itse. Kartoitimme tarvitsemiemme ohjaajien määrää rasteillemme ja totesimme, että heitä ei ollut tarpeeksi, jotta päivä sujuisi jouhevasti ohjaajien osalta. Laitoimme siis Malmin Facebook -ryhmään kyselyä apulaisista.

Saimme yhteydenoton Facebookin ryhmän kautta ja sovimme uuden tapaamisen, jotta voisimme ohjeistaa talkoolaista henkilökohtaisesti sekä kuulla vielä hänen vahvuuksiaan ja toiveitaan tapahtumaan liittyen. Tässä vaiheessa asukas alkoi epäillä yhteistyötaitojaan useamman osallistujan parissa, mutta keskusteluiden kautta onnistuimme kääntämään tilanteen uhkan sijaan mahdollisuudeksi. Asukas halusi kutsua meidät kotiinsa palaveriin, ja tämä osoittautuikin oivaksi tilaisuudeksi osoittaa tasavertaisuutemme projektissa sekä luopua itse hetkeksi koordinoijan roolista, joka minulle oli osoitettu opinnäytetyön yhteistyökumppanin taholta. Annoin asukkaalle siis vetovastuun viidennestä tapaamisesta. Tapaamisessa kävimme läpi työnjakoa sekä päivän kulkua. Talkoolainen ehdotti musiikin lisäämistä yhdelle rasteista, joten otimme sen idean osaksi suunnitelmaa.

Alunpelin rastikierroksen tarkoituksena oli työllistää myös asukastalo Malmin toimintakeskuksen työntekijöitä Malmin päivän ajaksi, mutta päivän ohjelma muotoutuikin sellaiseksi, ettei väkeä toimintakeskukselta ehtinyt avuksemme. Onnistuimme kuitenkin hankkimaan rastiohjaajia muista asukastaloista. Aikataulullisten ongelmien vuoksi tapasimme heidät vasta tapahtumapäivänä ensimmäisen kerran, mikä aiheutti hieman hankaluuksia. Olisi ollut hyvä käydä läpi ohjelmaa etukäteen sekä tutustua muiden rastinpitäjien vahvuuksiin ja mielenkiinnonkohteisiin. Työntekijät toimivat ihmisten parissa päivittäin, mutta osallistavien rastien luonteen vuoksi heitä olisi ollut hyvä harjoituttaa muiden innostamiseen. Toisaalta he kuitenkin saivat toteuttaa asiakastyötä omalla tavallaan, mikä lisäsi heidän työpäivänsä mielekkyyttä. Rastia piti aina kaksi ohjaajaa kerrallaan ja olimme varanneet yhden työntekijän tauottajaksi, mutta häntä tarvittiinkin muualla. Taukojen aikataulutukset ja kommunikointi tapahtuman aikana oli muun muassa tästä syystä haastavaa.

Toiminnan lopetuksella on tärkeä merkitys tulevaisuuden kannalta, sillä ohjaajan poistussa takavasemmalle hän voi vielä antaa eväitä ryhmälle jatkoon suhteen ja näin ylläpitää innostamisen prosessia yllä. Osallistujien työpanos kannattaa huomioida positiivisesti kehuin ja heille tulee tehdä näkyväksi tehdyn työn tärkeys. Myös kriittinen reflektointi on paikallaan, jotta voidaan oppia jotain seuraavaa kertaa varten.

Toiminnan toteutukseen osallistuneille annettiin kiitokseksi ruokailukupongit asukastalo Malmin toimintakeskukselle. Toimintaan eniten osallistuneen asukkaan kanssa käytiin päivän lopuksi sen kulkua läpi ja myöhemmin viestiteltiin ajatuksista ja tulevasta lisää. Hän innostui päivän järjestämisestä, ja motivoin häntä jatkamaan suunnittelua ensi vuodelle uudestaan.

9 Arviointi

9.1 Innostamisen prosessin arviointi

Kehittämistehtävän innostavaa osuutta voidaan arvioida innostamisen teoreettisen rungon kautta, sekä innostamisen kylmän ja kuumen maailman näkökulmien kautta. Lisäksi voidaan tarkastella, miten projekti on vaikuttanut siihen osallistuneisiin henkilöihin ja ovatko valitut menetelmät tukeneet toimintaa.

Paikallisten asukkaiden houkuttelu toimintaan oli riittämätöntä. Osallistumisen esteitä ei huomioitu markkinointivaiheessa tarpeeksi, sillä koska toiminta oli kaikille avointa, olisi pitänyt pohtia paremmin miten esimerkiksi heikommassa asemassa olevat pystyvät todella osallistumaan toimintaan ja miten heidät tavoitetaan. (Kurki 2008: 26.) Nyt toiminnan avoimuus jäi näennäiseksi, vaikka se ei ollutkaan tarkoitus.

Innostajan tärkeimpiin toimiin kuuluu ryhmän työskentelyn sujuvoittaminen. Ryhmämuotoisen toiminnan tukeminen ei kuitenkaan onnistunut tässä kehittämistehtävässä. Kehittämistehtävää toteutettiin pääosin vain yhden asukkaan kanssa, joten työskentelyotteena toimi oikeastaan kahden henkilön välinen dialogi. Innostamisen teemallisen rungon muotoilu toimi ilman ryhmäprosessiakin, vaikka suunniteltuja harjoituksia ei toteutetakaan aivan alkuperäisessä muodossaan. Innostavassa prosessissa on tarpeen käyttää joustavasti erilaisia tekniikoita, joilla luodaan pohjaa kommunikaatiolle ja luovuudelle (Kurki 2008: 27). Toiminnassa sovelletut harjoitteet paneutuivat taiteen ja leikin kautta aiheen käsittelyyn. Toimintamme oli ajankäytöllisesti tehokasta ja pystyimme pureutumaan olennaisiin asioihin toimintamme kannalta hyvän suunnittelun ansiosta.

Ryhmässä innostajan rooli on toimia helpottajana, välittäjänä ja valaisijana (Kurki 2011: 52–53.) Käytännössä siis innostajan on suunniteltava, organisoitava ja selkeytettävä toimintaa konkreettisesti sekä tunnetasolla. Ammatillisen innostajan rooli korostuu alkuvaiheessa toiminnan käynnistäjänä sekä vuorovaikutuksen ongelmien tukijana. (Kurki 2008: 136.) Innostajan rooli kahdestaan toimiessa on huomattavasti erilainen kuin suuremmassa ryhmässä. Innostajan on asetettava itsensä mukaan prosessiin ja oltava luomassa lopputulosta aktiivisesti, jotta työtaakka jakautuisi tasaisesti. Innostajan tulisi pyrkiä tekemään itsensä tarpeettomaksi, mutta koska innostaminen on samalla yhteisöllinen tehtävä, oli työssä tarkasteltava toimintaan osallistuneen asukkaan vahvuuksia ja

suhteutettava tarpeettomuuden vaadetta niihin. Ryhmän toiminnan tarkastelu ulkopuolisen silmin on paikoin haastavaa kahdestaan toimiessa, sillä esimerkiksi konfliktitapauksissa innostaja on väistämättä tilanteessa itse mukana. Kahdestaan toimiessa myös manipulaation riski on suurempi (Freire 2005: 140). Toiminnan ohjaajana minulla oli tietyllä tapaa päätäntävalta siitä, mitä tulee tapahtumaan, sillä kehittämistehtävä oli kuitenkin osa opinnäytetyötäni ja sen tavoitteita. Pyrin kuitenkin käyttämään tätä valtaa vain rajatessani työni määrää, eli karsimme joitakin asukkaan toivomuksia lähinnä siitä syystä, että kummallakaan meistä ei olisi ollut realistisesti tarkasteltuna resursseja toteuttaa niitä.

Työskentelyssä huomioitiin asukkaan vahvuudet, kiinnostuksenkohteet ja voimavarat, joita kartoitettiin keskustelujen avulla. Innostavan prosessin vuorovaikutuksen tulisi olla hierarkkisista suhteista vapaata (Kurki 2008: 25). Dialogisesta suhteesta huolimatta tasavertaisilla tekijöillä saattaa olla erilaisia vastuita. Olennaisempaa on, että yhdessä määritellyt tavoitteet ovat selkeitä ja ohjaavat tapaa toimia (Freire 2005: 187). Harteilleni lankesi paikoin myös toiminnan mahdollistajan roolin sijaan rajaajan työ, sillä ajalliset, rahalliset tai muiden toimijoiden asettamat raamit estivät meitä toteuttamasta joitakin visioita. Toisaalta kuitenkin toiminnan tavoitteiden suhteen olimme melko yksimielisiä, ja pystyimme perustelemaan rajauksia tavoitteidemme kannalta. Vastuun jakaminen ja toisen merkityksellisyys osoittaminen on tärkeä osa matkalla kohti kyvykkyyden tunnetta (Deci & Ryan 2000: 234–235). Oivallus siitä, että kykenee toimimaan itsensä ja muiden hyväksi lisää hyvinvointia (Martela & Jarenko 2014: 30–31). Innostajana pyrin tekemään näkyväksi sekä asukkaan omat että yhteiset onnistumisemme projektin aikana. Kiinnitin tämän tarkastelun myös yhteiskunnalliseen kontekstiin ja meille asetettuihin tavoitteisiin.

Ryhmämuotoisen toiminnan puutteesta johtuen prosessissa ei tavoitettu myöskään aidon yhteisön vaadetta. Dialogisuus on aidon yhteisön kasvun väline, mutta pelkästään se ei mahdollista aitoa yhteisöllisyyttä. Tämän kehittämistehtävän aikana emme päässeet asukkaan kanssa syvälle, henkisen yhteyden tasolle, vaikka kunnioitimmekin toisiamme projektissa ja toimimme yhteisen hyvän eteen. Aito yhteisöllisyys muotoutuu ajan ja yhteisökasvatuksen tuella vapaaehtoisissa yhteenliittymissä (Ryynänen 2016b: 132.)

Rastitoiminnassa itse tapahtumapäivän aikana meitä oli auttamassa neljä muuta henkilöä, kolme työntekijöitä asukastaloilta ja yksi vapaaehtoinen. Heidän kanssaan olisi ollut tarpeen käydä päivän ohjelmaa paremmin läpi, innostaa heitä toimintaan ja huomioida heidän vahvuutensa ja näkemyksensä päivästä. Näin olisimme voineet tukea päivän

mielekkyyttä ja kenties lisätä ryhmän tunnetta yhteenkuuluvuudesta. Aikataulullisten haasteiden takia se ei kuitenkaan ollut mahdollista, mikä itse päivän kulussa näkyi esimerkiksi innokkuutena rastitoiminnan pidossa. Tavoitteisiin, joita ei itse ole ollut luomassa on varmasti ollut hankala sitoutua, eikä työntekijöille tarjottu oikeanlaisia välineitä itsensä kehittämiseen tällä saralla.

Innostajan tulisi jättää ryhmä sellaiseen tilaan, että toiminnan jatkaminen on mahdollista ainakin ryhmätoiminnan sujuvuuden näkökulmasta. Innostavan toiminnan tulisi olla pitkäjänteinen, jatkuva muutoksen prosessi (Kurki 2008: 26). Tämän vaateen täyttäminen oli haastavaa ottaen huomioon sen, että opinnäytetyöllä on rajallinen laajuus. Minusta ei oikeastaan ollut tukijaksi enää prosessin toiselle osapuolelle, jouduin jättämään hänet ikään kuin tyhjän päälle ilman varmuutta tulevasta tai ensi vuoden tapahtumasta, vaikka keskustelimmekin asioista toiminnan päätteeksi ja motivoin häntä jatkamaan toiminnan parissa. Prosessille olisi ollut tärkeää saada kunnollinen päätös esimerkiksi jonkinlaisen illanvieron merkeissä, varsinkin kun on selvää, että molemmat emme tule jatkamaan toiminnan parissa.

Kaikkia osallistavia, ryhmämuotoisia aktiviteetteja tule liittää sosiokulttuurisen innostamisen raameihin. Innostavassa prosessissa on huomioitava yksilön, yhteisöiden ja yhteiskunnan suhde, ja asettaa tavoitteet näiden osatekijöiden muutokselle. (Kurki 2008: 27.) Toteutettua kehittämistehtävää voisi kutsua ainakin innostamista tavoitelleeksi toiminnaksi, sillä sille oli suunniteltu tavoitteet, rakenne ja opinnäytetyön raameissa sitä myös reflektoidaan. Innostamisen teoriaan liitetyt kärjistetyt esimerkit innostamisen kylmästä ja kuumasta maailmasta paljastavat kuitenkin samalla toiminnan taustalla vaikuttavia tekijöitä, joiden avulla voidaan arvioida toiminnan merkityksellisyyttä. Kuumassa maailmassa pyritään siihen, että rakennetaan aitoa yhteisöä, jonka sosiaalisissa suhteissa korostuu vapaaehtoisuus. Kylmän maailman toiminta, ”puuhastelu”, keskittyy ihmisten herättämiseen toimintaan sekä työn menetelmien kehittämiseen. Kylmässä maailmassa projekteilla on tietty ajanjakso, jossa etukäteen suunniteltu tavoitellista käydään läpi. (Kurki 2008: 73–76.) Projektin kylmän maailman piirteinä voidaan nähdä esimerkiksi organisaation tuomat rajoitteet toiminnalle. Vaikka toiminta suunniteltiin omista lähtökohdistamme käsin, asetti Helsingin kaupungin alaisena toimiminen kuitenkin joitakin taustaoletuksia toiminnalle. Ne eivät sinänsä olleet haitallisia, mutta samalla kuitenkin vastoin kuuman maailman tavoitetta muokata instituutioita ja tekniikoita uusiksi. Lisäksi projektin tulosta voisi luonnehtia pintapuolisena ihmisten aktivointina toimintaan siinä kokeilulla

menetelmillä, eikä tätä projektia sellaisenaan voitu vielä jalostaa yleiseksi ihmisiä ohjaavaksi käytännöksi kuuman maailman tapaan. Suuntana eteenpäin voidaan kuitenkin pitää myös sellaisia toimia ja projekteja, joilla pyritään lisäämään hyvinvointia, vaikka niissä näyttäytyisikin joitain kylmän maailman piirteitä.

Tutkimusten avulla ei olekaan vielä löydetty helpointa ja tuloksellisinta tietä elämän parantamiseen (Kurki 2008: 91). Innostavassa prosessissa onnistuttiin kuitenkin tukemaan osallistuneen asukkaan intoa toimia jatkossa samanlaisen toiminnan parissa. Nähdäkseni toiminnan muoto on tukenut itseohjautuvuusteorian käsityksiä ihmisen hyvinvointia lisäävästä toiminnasta. Sen mukaan ihmisen on mahdollista kasvaa psyykkisellä tasolla, kun tarpeet autonomisuudesta, kyvykkyydestä ja yhteisöllisyydestä täyttyvät. (Deci & Ryan 2000: 229–230.) Tuotannollinen tehtävämme sekä tapamme toimia vapaaehtoisesti yhdessä on tukenut näitä tarpeita. Toimme molemmat ahkerasti työskentelyn aikana toisillemme esiin onnistumisiamme ja saimme positiivista palautetta myös muilta alueen asukkailta toiminnastamme, mikä on lisännyt kyvykkyyden tunnetta. Näin pienenmuotoisen toiminnan vaikutuksista hyvinvointiin ei voida puhua välttämättä suurina, mutta seurauksia sillä on ilmiselvästi ollut. Asukas kiinnostui päivän järjestämisestä myös ensi vuodelle, joten innostavan prosessin avulla on saatu herkistettyä ihmisiä kohti aktiivista toimijuutta (Kurki 2008: 20).

9.2 Rastitoiminnan arviointi

Rastitoiminnalla Malmin päivän aikana pyrittiin tekemään asukastalo Malmin toimintakeskusta tunnetuksi ihmisille, tarjoamaan osallistujille virkistävää tekemistä kaupunkikulttuurin parissa ja lisäämään yhteenkuuluvuuden tunnetta malmilaisten kesken. Päivän aikana pidimme kolmea eri toimintapistettä Malmin päivän puistojuhlan läheisyydessä.

Kubb-peli Ylä-Malmin torilla
Pelissä kaksi joukkuetta pelaa vastakkain keilapeli Kubbia. Peliä on helppo mukauttaa eri osallistujien mukaan, joukkueiden ei tarvitse olla tasalukuisia ja kentän rajoja voi pienentää, jos pelaajina on esimerkiksi lapsia. Pelin kestoa on myös mahdollista lyhentää hieman muunnelluilla säännöillä, mikäli halukkaita pelaajia on paljon. Pyrimme siihen, että saisimme houkuteltua toimintaan mukaan myös Ylä-Malmin torilla aikaa päihteiden parissa, omissa ryhmissään, viettäviä henkilöitä. Tilanne on kuitenkin haastava ottaen huomioon sen, että emme halua toiminnallamme aiheuttaa esimerkiksi turvallisuusriskejä.

Yhteisötaideteos juna-aseman ylikulkutunnelissa

Osa juna-aseman ylikulkusillan seinästä vuorataan isolla paperilla, johon ohikulkevat ihmiset voivat piirtää vaikkapa oman kuvansa tai kirjoittaa terveisiä. Lapsille tarjotaan lisäksi mahdollisuus piirtää muistoja Malmin päivästä papereille, jotka he viedä mukanaan kotiin.

Palapelihaaste Ala-Malmin torilla

Rastille hankitaan yksi aikuisten palapeli ja lasten palapeli. Ideana on haastaa malmilaiset yhteistyössä kokoamaan päivän aikana palapeli valmiiksi. Tämä rasti on helppo toteuttaa asukastalon muun toiminnan yhteydessä, mikäli emme saa tarpeeksi rastinpitäjiä paikalle. Yhteystietonsa jättäneiden kesken arvotaan palapeli.
--

Rastien ohjelmaan osallistui jonkin verran ihmisiä ja toimintaan osallistuneet vaikuttivat viihtyvän niiden parissa. Yhteisötaideteoksen tekemiseen osallistui eniten ihmisiä ja se tavoitti osallistujia monesta ikäluokasta. Paperiin oli myös kirjoitettu, että Malmille kaivattaisiin lisää tällaista toimintaa. Palapelihaasteeseen tarttuminen ei juuri houkuttellut ihmisiä, vaikka moni kävikin katsomassa mitä rastilla tapahtui. Arvontaan osallistui muutama ihminen. Kubb-peli toimi hyvin erikokoisille ryhmille ja sen vaikeustasoa oli helppo varioida osallistujien mukaan. Lapset opettelivat mielellään uuden pelin ja nauttivat pelaamisesta ohjaajia vastaan. Aikuisille leikkiin tarttuminen oli hieman vaikeampaa, moni kävi kokeilemassa muutaman heiton, mutta jatkoi kuitenkin nopeasti matkaansa.

Ala-Malmin puiston tapahtuman mainostaminen sujui rastien kautta hyvin, sillä moni kuuli ensimmäistä kertaa koko Malmin päivästä vasta rastien toiminnan huomatessaan. Rasti-passeja jaettiin jonkin verran ohikulkeville, mutta rastinpitäjät kokivat niiden mainostamisen hankalaksi eivätkä ihmiset heidän mukaansa olleet kiinnostuneita asiasta, vaikka saattoivatkin osallistua yksittäisen rastin toimintaan. Vain muutama henkilö suoritti kaikki rastit. Rastikierros kokonaisuudessaan oli suunniteltu erityisesti lapsille ja nuorille, mutta rastien houkuttelevuus ei ehkä riittänyt tälle ryhmälle. Malmin päivänä järjestettiin paljon muitakin mielenkiintoista ohjelmaa, mikä on omalta osaltaan verottanut juuri rasteille osallistuneiden määrää.

Rastikierroksemme vahvuutena oli se, että tuotimme näkyvällä paikalla toimintaa, joka ei vaadi osallistujalta juuri muuta kuin kiinnostuksen liittyä mukaan. Tästä huolimatta ihmisiä olisi voinut houkutella toimintaan vieläkin enemmän, mikäli esimerkiksi rastien ohjaajat olisivat toimineet aktiivisemmin. Ohjaajana olisin toivonut, että minulla olisi ollut enemmän aikaa koordinoida isompaa kuvaa ja huolehtia työntekijöistä paremmin päivän aikana.

Rastiemme merkityksestä Malmille ja kaupunginosan yhteisöllisyydelle voidaan tuskin puhua merkittävänä. Vaikka ihmiset osallistuivat rasteille, he eivät niiden avulla juurikaan kohdanneet toisiaan. Vuorovaikutus tapahtui rastiohjaajien kanssa, ja esimerkiksi yhteisötaidepisteellä seinän välityksellä. Yhteisötaide tarjoaa mahdollisuuden tutkia toisten näkökantoja, mutta kosketus saattaa jäädä pinnalliseksi fyysisen ihmiskontaktin puuttuessa (Ranta-Tyrkkö & Haapalainen 2016: 152). Rastikierros on kuitenkin osallistujille ollut mukavaa ajanvietettä ja Malmin päivän tapahtuma itsessään näytti, että juhlat ovat hyvä tapa saattaa ihmisiä yhteen ja lisätä kaupunginosan viihtyvyyttä.

10 Pohdinta

Opinnäytetyön onnistumista asuinalueen yhteisöllisyyden tukijana voidaan arvioida sekä tuotantoprosessin että sen tuloksen kannalta. Lisäksi työtä voidaan arvioida siihen osallistuneiden henkilöiden, sen tilanteen tahon sekä yhteiskunnallisen merkittävyyden näkökulmasta. Kehittämistehtävän avulla pyrittiin lähestymään sosiaalialan työkenttää toivon ja mahdollisuuksien kautta. Korjaava työ vie rutkasti aikaa ja muita resursseja, joten ennaltaehkäisevä ote ihmisten väliseen kanssakäymisen tukemiseen on toivottu työmuoto yksilösosiaalityön ohelle. Kehittämistehtävän luonne oli epävirallinen ja melko vapaamuotoinen, joten se salli joustavan lähestymistavan. Toimintaan ohjatut vähäiset resurssit kuitenkin ohjasivat toiminnan laajuutta ja muotoa jonkin verran. Toiminnallisessa opinnäytetyössäni halusin perehtyä erityisesti kahteen asiaan, innostavan ryhmäprosessin tukemiseen sekä asuinalueen yhteisöllisyyden edistämiseen kaupunkijuhlan avulla. Ryhmäprosessin tarkastelu jäi vajaaksi, sillä järjestämäni asukkaista koottuun ryhmään ei osallistunut kuin yksi henkilö. Tapaamisissa yhdessä suunnittelemamme rastitoiminnan merkitys yhteiskunnallisesti ja paikallisesti on melko pieni. Toisaalta monimuotoisen opinnäytetyön voidaan nähdä myös onnistuneen – Malmin päivän aikana tuotimme mielekästä tekemistä paikallisille ja innostamisen herkistämisen tehtävä tavoitti ainakin suunnitteluun osallistuneen asukkaan.

Yhteisöjen tukemiseen tähtäävälle työlle ohjatut resurssit vaikuttavat siihen millaiseksi toiminta muotoutuu. Paineita sosiaalialalla säästämisestä on jatkuvasti, joten tarpeettomia kustannuksia on vältettävä (Talentia ry 2017). Työtä on mahdollista organisoida niin, että sosiaalialalle tyypilliset vähäiset resurssitkin riittävät tavoitteiden saavuttamiseksi. Paikoin tavoitteet on kuitenkin jätettävä mataliksi, kuten esimerkiksi tämän opinnäytetyön kohdalla. Ajalliset, henkilöstölliset ja rahalliset resurssit meidän osuutemme suorittamiseen olivat vaatimattomat. Siitä huolimatta saimme tuotettua kutakuinkin tarkoituksenmukaista toimintaa. Sen sijaan syvällisempi paneutuminen aiheeseen ja todellista yhteisöllisyyttä kehittävä työ olisi vaatinut suurempia panostuksia.

Sosiokulttuurisen innostamisen toiminta vaatii toteutuakseen aidon yhteisön rakentamista. Aito yhteisö eroaa muista verkostoista ja ihmisten yhteenliittymistä henkisellä tasolla. Aidon yhteisön jäsenten välisten suhteiden tulee olla vastavuoroisia, vuorovaikutukseltaan toimivia ja vapaaseen tahtoon perustuvia. Tällöin yhteisö ei jää pinnalliseksi, muusta elämästä eristetyksi yhteenliittymäksi ihmisen elämässä. Aidon yhteisön saavuttaminen vaatii tuekseen esimerkiksi yhteisökasvatusta, sillä se paneutuu yhteisöllisyyteen hyvin henkisellä tasolla. Aitoon yhteisöllisyyteen ei siis riitä pelkkä ihmisten tunne yhteenkuuluvuudesta. (Ryynänen 2016b: 131.) Opinnäytetyön kehittämistehtävässä aidon yhteisön vaade jäi täyttämättä, vaikka dialogisuuteen pyrittiinkin prosessin ajan. Lyhytkestoinen projekti ei pohjimmiltaan tue parhaiten aidon yhteisön vaadetta, vaikka tavoiteltaisiinkin vapaaehtoista ja vuorovaikutukseltaan onnistunutta ryhmätoimintaa. Haasteena onkin selvittää, kuinka tällaisia aitoja yhteisöjä saadaan todella muodostumaan ja millaisin konkreettisoin keinoin prosessia voidaan tukea.

Yhteisöjä ja ihmisiä voisi vastuuttaa sosiaalityössä omasta hyvinvoinnistaan nykyistä enemmänkin, Big Society -aatteen mukaisesti valtaa ja vastuuta voitaisiin siirtää ylemmiltä tahoilta ihmisten ulottuviin (Roivainen 2015: 175). Julkisen vallan tulisi kuitenkin olla tukena tässä prosessissa eikä jättää yhteisöjä oman onnensa nojaan. Julkisen sektorin vastuita ei välttämättä voida tai pidä kaventaa niin, että nykyisestä hyvinvointiyhteiskunnasta luovuttaisiin, mutta yhteisöjen voimasta voisi löytyä apuja kestävämmän tilanteen muuttamiseksi. Yhteisöjen tukeminen ei ole taloudellisin ja tehokkain toiminnan muoto aluksi, mutta jo useammalla alalla on todettu ehkäisevän työn maksavan itsensä takaisin. Hyvinvointia voidaan tavoitella merkityksellisillä kohtaamisilla muiden ihmisten parissa. Syrjäytyminen ja yksinäisyys ovat ongelmia, joita ei voi paikata ainoastaan yksilöihin keskittyvällä sosiaalityöllä. Ongelmakeskeisyyden sijaan sosiaalialalla voitaisiin-

kin panostaa erityisesti ryhmäprosessien luomiseen ja tukemiseen, jotta saataisiin tulevia innostajia ja kasvattajia maailmalle huolehtimaan yhteisöjemme hyvinvoinnista ja toimivuudesta. Lisäksi tulisi huolehtia siitä, että ihmisillä on mahdollisuuksia kohdata toisiinsa maksuttomissa tiloissa ja tapahtumissa.

Vapaa-ajan sekä juhlien merkitys ihmisen hyvinvoinnille voidaan nähdä niiden vaikutusten kautta ympäristöön. Juhlat rytmittävät kalenterivuotta, herkistävät tunteille ja toimivat kohtaamisen paikkoina. Siksi juhlia voidaan pitää mahdollisuuksina, ensietappeina yhteisöllisen toiminnan käynnistämiseksi. Kaupunginosajuhlat tuovat esiin alueen omaleimaisuutta, lisäävät alueen toimijoiden yhteistyötä ja edistävät jopa kaupunginosan viihtyvyyttä. Kaupunginosajuhlien vaikutus osallisuuteen ja yhteisöllisyyden tukemiseen voi aluksi olla vaatimaton, mutta useampien vuosien työn jälkeen ne voivat edistää alueen asiakkaiden välisiä suhteita ja keskinäistä tuntemusta. Pelkkien kaupunkijuhlien varaan asuinalueen yhteisöllisyyden tukemista ei kuitenkaan voi jättää.

Kaupunkijuhlan yhteisölliset tavoitteet voivat joskus jäädä esimerkiksi yritysten tai organisaatioiden toimesta toissijaisiksi. Kaupunkijuhlan toiminta voi nojata kaupallisiin tekijöihin esimerkiksi rahoituksen varmistamiseksi, mikä ei sinänsä välttämättä ole ongelma, mutta se saattaa jättää toivotun talkoohengen ja yksilöiden kohtaamisen kaupallisen tehtävän, kuten tarpeiden herättämiseen ja tuotteiden markkinoinnin, varjoon. Myös organisaatiokeskeisyys saattaa aiheuttaa saman ilmiön, mikäli tapahtuman toteutus tukee ylhäältäpäin luotuja tavoitteita eikä suinkaan asukkaiden omia intressejä. Tässä kehitystehtävässä organisaatiokeskeisyys näkyi esimerkiksi siinä, että ensisijainen tavoite oli tuottaa ohjelmaa Malmin päivää varten, eikä esimerkiksi se miten tuotetaan. Tapahtuman onnistumisen kannalta tämä tavoite onkin ihan ymmärrettävä, sillä ilman toimintaa ei saada aikaiseksi tapahtumaa. Toimintakeskuksen tekeminen näkyväksi tapahtumassa oli myös yksi olennainen aspekti, sillä näin muunkin asukastalon järjestämisen toiminnan pariin saataisiin ehkä houkuteltua asukkaita. Vaikka kehittämistehtävän raamit olivat melko vapaat, toi organisaatiokeskeisyys sille rajoitteita. Jo se, että tapaaminen järjestettiin asukastalolla, on voinut vaikuttaa osallistumishalukkuuteen. Virallisia rajoja olisi voinut rikkoa tapaamalla ihmisiä esimerkiksi jossakin puistossa tai kuppilassa. Toimintaan osallistumisen esteitä voidaan poistaa monella tapaa, mutta samalla pienetkin asiat luovat niitä. Esimerkiksi Malmin päivän suunnittelupalaverin mainokset olivat suomenkielisiä, mikä on karsinut luku- tai kielitaidottomia osallistujia.

Organisaatiokeskeisyys saattaa tukea innostamisen kylmän maailman aspektia, jossa tavoitteet valuvat ylhäältä alaspäin ja todellisia vaikuttavia rakenteita pyritään peittämään (Kurki 2011: 55). Samalla kuitenkin nämä organisaatiot ovat toiminnan mahdollistajia ja pyrkivät usein työskentelemään yhteisen hyvän edistämiseksi. Nämä organisaatiot ovat syntyneet tarpeesta sille, että jokin taho huolehtii ihmisten tärkeäksi kokeman toiminnan kehittämisestä. Onkin olennaista, että reflektioiva asenne kulkee organisaatioiden mukana ja että sen tavoitteita ja niiden toteutustapoja tarkastellaan kriittisesti aika ajoin.

Innostamisen mahdollisuudet sosiaalialalla ovat laajat. Innostamisen teoriaa ja käytäntöä voidaan hyödyntää eri-ikäisten ja elämäntilanteessa olevien ihmisten parissa erityisesti ennaltaehkäisevässä tai merkityksellisyyttä tavoittelevassa toiminnassa. Innostavan toiminnan kautta voidaan lisätä ihmisen kokemusta kyvykkyydestään, autonomisuudesta ja yhteisön jäsenyydestä, joiden kautta voidaan saavuttaa parempaa elämänlaatua (Deci & Ryan 2000: 229–230). Innostavalle ja yhteistyön toiminnalle on ominaista projektiluontoisuus, joka ei kuitenkaan tue tavoitteita parhaalla mahdollisella tavalla. Toiminta kaipaisi pysyvyyttä ja jatkuvuutta, joten organisaatioiden olisi hyvä kuljettaa yhteisöllisiä työotteita mukana toimintansa ohella jatkuvasti. (Roivainen 2016b: 112.) Ihanteellisia paikkoja tällaiselle toiminnalle ovat juurikin esimerkiksi asukastalot. Niillä on kuitenkin oma kävijäkuntansa, joten olisi tarpeen kartoittaa mitä muita asiakasryhmiä ne voisivat saavuttaa, ja ketkä voisivat kokea hyötyvänsä tällaiseen toimintaan osallistumisesta. En kehittämistehtävässäni markkinoinut toimintaa juurikaan henkilökohtaisesti kävijöille Malmin asukastalolla, koska toivoin löytäväni toimintaan asukkaita myös nykyisen kävijäkunnan ulkopuolelta. Vakiokävijöitä olisi kuitenkin ollut järkevää kannustaa mukaan, sillä kasvokkainen kohtaaminen vaikuttaa madaltavan kynnystä osallistua toimintaan. Monet tahot taistelevat ihmisten vapaa-ajasta, joten toimintaa olisi opittava markkinoimaan innostavasti, sen pitäisi olla ajallisesti joustavaa ja sen tavoitteet tulisi määritellä osallistujien kanssa. Kehittämistehtävän kompastuskivenä oli erityisesti markkinointi, sillä siihen ei panostettu riittävästi tai sen muoto ei vakuuttanut kohderyhmää. Myös itse Malmin päivän mainostus oli puutteellista eikä se ainakaan Facebookin perusteella ole tavoittanut suuria määriä ihmisiä.

Vaikka keskivertokansalaiset saattavat olla hankalia tavoittaa arjen kiireiden takia, toimintaa ei ole tarpeen keskittää vain marginaaliryhmille (Roivainen 2016b: 121). Marginaaliryhmien ongelmat voivat johtua osin siitä, että heidät suljetaan enemmistön ulkopuolelle (Pohjola 2015: 26). Tästä syystä tarvitaan yhteisöjä, joihin kaikki voivat kuulua osallistua. Valmiiksi profiloidun ryhmän kanssa voi olla ennustettavampaa toimia, sillä

näin innostaja voi varautua osallistujien erityispiirteiden huomioimiseen. Kun taas toimintaa luodaan aidosti kaikille, edellytetään ryhmänohjaajalta ja innostajalta vahvaa ammattiosaamista. Ryhmän haasteet saattavat kulminoitua heterogeenisessä ryhmässä, sillä toimivan kommunikaation ja dialogin saavuttamiseksi on saatettava yhteen ihmisiä monenlaisissa elämäntilanteissa. Käytännössä tehtävää ei ole helppoa toteuttaa, mutta se voi onnistua kokonaisvaltaisella ja pitkäjänteisellä työllä. Avuksi tarvitaan fyysisiä kohtaamispaikkoja, mielekästä tekemistä kohtaamisten tueksi, yhteisiä tavoitteita ja apua vuorovaikutuksen ongelmien ratkaisemiseksi.

Toisaalta toimivat paikallisyhteisöt eivät myöskään välttämättä edellytä sitä, että kaikki asukkaat tavoittelisivat samoja asioita. Asukkaiden parissa tulisi järjestää kehittämistoimintaa, jonka luonne olisi vapaaehtoista, kyvykkyyden tunnetta lisäävää ja yhteisöjen kasvua tukevaa. Asukkaiden motivaatio asuinalueiden kehittämisen suhteen saattaa joissain tapauksissa ja yhteisöissä syntyä kuin itsestään, mutta alue- ja yhteisösosiaalityöntekijät voivat toiminnallaan myös herätellä paikallista intoa. Ihmisten yksilölliset arvot, joihin he haluavat sitoutua, sekä toimintakyky vaihtelevat, joten kaikkea toimintaa ei ole järkevää profiloida kaikille sopivaksi. Useat paikallisyhteisöt ovat rikkaus, sillä näin aluetta voidaan kehittää erilaisista näkökulmista käsin ja vastaamaan yksilöllisiäkin tarpeita. Aluetyöntekijän rooli voisi olla koordinoida sitä, että nämä paikalliset ryhmittyvät eivät toimi kenenkään haitaksi ja luoda yhteistyön mahdollisuuksia heidän välilleen tarpeen mukaan. Vaikka kehittämistehtävässämme emme juurikaan vaikuttaneet paikallisyhteisöjen parissa, edistimme rastitoiminnallamme kuitenkin hyväksyvää ilmapiiriä ja annoimme kaikkien halukkaiden osallistua rastitoimintaan. Pyrimme myös ottamaan kontaktia ohikulkeviin ihmisiin ennakkoluulottomasti.

Opinnäytetyön kehittämistehtävän yhteiskunnallisesta merkittävyydestä voidaan tuskin puhua suurena, sillä toiminta oli pienimuotoista ja paikallista. Sen merkittävyys tarkentuu kuitenkin muiden seikkojen kautta. Tapahtuman toteutukseen osallistuneelle henkilölle se näyttäytyi konkreettisenä vaikuttamisen mahdollisuutena ja tapana valjastaa omia kykyjään yhteisötoimintaan. Asukas innostui toiminnasta ja suunnittelee jo seuraavalle vuodelle tapahtumaa. Asukastalo Malmin toimintakeskukselle tapahtuma toimi mainoksena toiminnasta. Itse kaupunkijuhlaan kehittämistehtävä tuotti päivän luonteeseen sopivan, asukkaita aktivoivan kokonaisuuden muun toiminnan ohelle. Osallistujille rastitoiminnot tarjosivat mielekästä tekemistä. Vaikka sosiokulttuurisen innostamisen toiminnan kaikki vaateet eivät olisi täyttyneet kehittämistehtävässä, voidaan työ silti nähdä arvokkaana yrityksenä luoda käytäntöä hajanaisten teorioiden välillä.

Yhteisösosiaalityön projektimuotoisuus on haaste tiedon kumuloitumisen ja jatkuvan toiminnan kannalta (Roivainen 2016b: 112). Myös opinnäytetyöni kehitystehtävä jäi tällaiseksi lyhytaikaiseksi toiminnaksi. Toisaalta pienet, hyväksi havaitut toimintamallit saatavat laajentua suuremmiksi käytännöiksi, mikäli niiden kehittämistä jatketaan. Yhteisösosiaalityön on muututtava jatkuvasti muun maailman mukana, sekä oltava itse muuttamassa sitä. Vanhoja käytänteitä ei siis kannata vain toistaa vuodesta toiseen sellaiseenaan, vaan kokeilla rohkeasti uusia asioita.

Osallistumisen esteitä löytyy aina, vaikka toiminta itsessään koettaisiinkin mielenkiintoiseksi. Yksilöllisiä vaikeuksia osallistua toimintaan voidaan helpottaa esimerkiksi pitämällä toiminta vapaaehtoisena ja maksuttomana, niin kuin tässä kehittämistehtävässä. Paikallisia asukkaita olisi voinut lähestyä myös henkilökohtaisesti suunnitteluryhmästä kertoen ja tukea heitä ottamaan osaa projektiin. Toiminnan esteenä on kuitenkin valitettavan usein myös kaupungin asettamia ehtoja ja määräyksiä, jotka eivät edistä alueen kehittämistä asukaslähtöisesti. Näitä esteitä voivat olla esimerkiksi lupa-asiat, rahoituksen puute, byrokratia, asenneilmapiiri ja sopivan tilan puute (Oulu 2014: 9). Uutis- ja ajankohtaispalvelu Kioskin toimittaja Jaakko Keso pyrki selvittämään, miksi Hakaniemen tyhjää tilaa täynnä olevaan metrohalliin ei voi kokoontua oleskelemaan. Kaupungin erityisluvalla hän sai järjestää piknikin sinne yhden päivän ajaksi. (Kioski trending: Valtaamme metroaseman 2018.) Jos taas asukkaat haluavat talkoovoimin maalata alikulkutunnelista viihtyisämmän, on heidän sitouduttava maalauksen ylläpitoon, mikä ei asukasyhdistyksille välttämättä ole realistista (Pape-Mustonen 2016). Määräyksille löytyy perusteluita, mutta tarpeen olisi kartoittaa mitkä niistä todella ovat olennaisia ja tehdä näkyväksi asukkaille, millä ehdoin määräyksiä voidaan sivuuttaa. Tässä opinnäytetyössä määräykset koskivat näkyvästi oikeastaan vain kaupunkijuhlan järjestämisen yleisiä lupa-asioita. Rahoituksen puute vaikutti kuitenkin siihen, millaiseksi työ muotoutui. Yhteisöjen parissa innostaminen kärsii myös tietyllä tapaa asenneilmapiiristä, sillä sen vaikutuksia ei ole pystytty tekemään tarpeeksi näkyväksi ja tämän vuoksi työmuotoa saatetaan karttaa (Kurki 2008: 16).

Mikäli osallistumisen esteitä on purettu tarpeeksi, mutta toiminta ei silti tavoita osallistujia, on tarpeen pohtia sen hyödyllisyyttä. Tämän kehittämistehtävän perusteella on mahdollonta sanoa, kuinka tärkeänä kaupunginosatapahtuman toteutumista Malmin asukkaiden keskuudessa pidetään. Vaikka paikallisia osallistui tapahtumaan reilusti, ei heidän keskuudessaan ole toteutettu kattavaa kartoitusta asiasta. Olennaista olisikin löytää jatkossa paikallisille tärkeitä asioita, joita tulisi kehittää yhteistyössä heidän kanssaan, jotta

tavoitteet eivät niin sanotusti ”valu ylhäältä alaspäin” vaan ovat lähtöisin kaupunkilaisten todellisista tarpeista. Alueellisen ja muun yhteisöjen parissa toteutettavan työn on pyrittävä vastaamaan nykyajan hetkellisyyteen, spontaaniin kulttuuriin, jotta se todella palvelee asukkaiden toiveita (Perjantai: Hesa 2018).

Lähteet

Deci, Edward & Ryan, Richard 2000. The “What” and “Why” of Goal Pursuits: Human Needs and the Self-Determination of Behavior. *Psychological Inquiry* Vol 11: 227&268. Saatavana osoitteessa: <<http://users.ugent.be/~wbeyers/scripties2012/artikels/The-what-and-why-of-goal-pursuits.pdf>>. Luettu 14.8.2018.

Eräsaari, Leena 2015. ”Yhteisön paikka maailmassa”. Teoksessa Väyrynen, Sanna & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka (toim.): *Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä*. United Press Global. 35–52.

Freire, Paulo 2005. *Sorrettujen pedagogiikka*. Tampere: Vastapaino.

Helsingin kaupunki 2014. Helsingin kaupungin sosiaali- ja terveystalouden asukastalotyö 2014. Henkilöstön ja käyttäjien näkemys. Saatavana osoitteessa: <<https://dev.hel.fi/paatokset/media/att/01/01d614f64618c2627d85bcc83c9823562e08c0e8.pdf>>. Luettu 14.8.2018.

Helsingin kaupunki 2018. Asukastalot. Saatavana osoitteessa: <<https://www.hel.fi/sote/toimipisteet-fi/aakkosittain/asukastoiminta>>. Luettu 14.8.2018.

Helsingin uutiset 2015. Helsingin asukastalot lakkautetaan sittenkin? Saatavana osoitteessa: <<https://www.helsinginutiset.fi/artikkeli/257389-helsingin-asukastalot-lakkaute-taan-sittenkin>>. Luettu 14.8.2018.

Kansan Uutiset 2014. Helsingin vasemmisto: Kaupungin omat asukastalot säilytettävä. Saatavana osoitteessa: <<https://www.kansanuutiset.fi/artikkeli/3129611-helsingin-vasemmisto-kaupungin-omat-asukastalot-sailytettava>>. Luettu 14.8.2018.

Kioski trending: Valtasimme metroaseman 2018. Tuottaja: Antti Hirvonen. Esitetty Yle Areenassa 9.3.2018. Saatavana osoitteessa: <https://areena.yle.fi/1-4379541>

Korkiamäki, Riikka 2016. ”Sosiaalinen pääoma käsitteenä ja sosiaalisina käytäntöinä”. Teoksessa Roivainen, Irene & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.): *Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat*. United Press Global. 71–85.

Koskinen, Ahti 2013. Alueiden tulevaisuus asukkaiden huolena. Saatavana osoitteessa: <<https://yle.fi/uutiset/3-6944487>>. Luettu 23.2.2018.

Kurki, Leena 2008. *Sosiokulttuurinen innostaminen*. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.

Kurki, Leena 2011. ”Sosiokulttuurinen innostaminen yhteistyönä”. Teoksessa Ruuskanen, Petri T. & Savolainen, Katri & Suonio, Mari (toim.): *Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä*. UNIPress. 39–68.

Martela, Frank & Jarenko, Karoliina 2014. Sisäinen motivaatio. Tulevaisuuden työssä tuottavuus ja innostus kohtaavat. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 3/2014. Saatavana osoitteessa: <https://www.eduskunta.fi/fi/tietoaeduskunnasta/julkaisut/documents/tuvj_3+2014.pdf>. Luettu 11.9.2018.

Niskala, Asta & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka 2015. "Kehittäjäasiakastointi & asioihin vaikuttamista kokemuksen kautta". Teoksessa Väyrynen, Sanna & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka (toim.): Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. United Press Global. 131–154.

Nousiainen, Kirsi 2015. "Yhteisöt pitkäaikaisasunnottomien elämänkuluissa ja emansipatorisessa identiteettityössä". Teoksessa Väyrynen, Sanna & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka (toim.): Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. United Press Global. 79–106.

Nupponen, Terttu & Broman, Eeva-Liisa & Korhonen, Erkki & Laine, Markus (toim.): 2008. Myönteisiä muutoksia ja kasvavia haasteita. Kokemuksia Helsingin lähiöprojektin v. 2004–2007 ja Urban II -yhteisöaloiteohjelman v. 2001–2006 toiminnasta. Helsingin kaupungin tietokeskus.

Närhi, Kati & Matthies, Aila-Leena 2016. "Ekososiaalinen ajattelu yhteisötyössä". Teoksessa Roivainen, Irene & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.): Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. United Press Global. 95–107.

Oulu 2014. Kaupunkikulttuurin toimenpideohjelma. Saatavilla osoitteessa: <http://www.ouka.fi/c/document_library/get_file?uuid=3eaa6c8-e028-4637-b236-0dc297e0477f&groupId=65933335>. Luettu 29.10.2018.

Pape-Mustonen, Terhi 2016. Elykeskuksen kielteinen kanta lasten talkoomaalaukseen olikin "viestintäkatkos". Saatavilla osoitteessa: <<https://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka/elykeskuksen-kielteinen-kanta-lasten-talkoomaalaukseen-olikin-viestint%C3%A4katkos-1.145455>>. Luettu 29.10.2018.

Perjantai: Hesa 2018. Tuottaja: Pasi Toivonen. Ajankohtaisohjelma. Esitetty Yle TV1:ssä 27.4.2018. Saatavana osoitteessa: <<https://areena.yle.fi/1-4247864>>.

Pohjola, Anneli 2015. "Yhteisöt ja yhteisöllisyys monimuotoisena ilmiönä". Teoksessa Väyrynen, Sanna & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka (toim.): Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. United Press Global. 15–34.

Puurunen, Piia & Roivainen, Irene 2011. "Jane Addams, settlementityön ja kansalaiskeskeisen sosiaalityön uranuurtaja". Teoksessa Ruuskanen, Petri T. & Savolainen, Katri & Suonio, Mari (toim.): Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. UNIPress. 15–38.

Puurunen, Piia 2016. "Yhteisötyön juurilla & settlementiliike ja Jane Addams". Teoksessa Roivainen, Irene & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.): Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. United Press Global. 21–38.

Ranta-Tyrkkö, Satu & Haapalainen, Arttu 2016. "Yhteisötaide". Teoksessa Roivainen, Irene & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.): Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. United Press Global. 144–160.

Roivainen, Irene & Ranta-Tyrkkö Satu 2016. "Yhteisöt ja sosiaalityö: johdantoa aiheeseen". Teoksessa Roivainen, Irene & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.): Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. United Press Global. 7–20.

Roivainen, Irene 2015. "Kohti keskustelevaa demokratiaa: Kansalaisraadit sosiaalityön kehittämisen välineenä?". Teoksessa Väyrynen, Sanna & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka (toim.): Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. United Press Global. 275–192.

Roivainen, Irene 2016a. "Uusiyhteisöllinen yhteiskuntapolitiikka ja sosiaalityö". Teoksessa Roivainen, Irene & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.): Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. United Press Global. 63–70.

Roivainen, Irene 2016b. "Alueelliset yhteisöt sosiaalityön kenttinä ja työmuotoina". Teoksessa Roivainen, Irene & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.): Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. United Press Global. 109–130.

Ruuskanen, Petri T 2011. "Lukijalle". Teoksessa Ruuskanen, Petri T. & Savolainen, Katri & Suonio, Mari (toim.): Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. UNIpress. 5–8.

Ryynänen, Sanna 2016a. "Paolo Freire & sorrettujen pedagogi". Teoksessa Roivainen, Irene & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.): Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. United Press Global. 39–46.

Ryynänen, Sanna 2016b. "Yhteisökasvatus näkökulmana yhteisöihin ja yhteisötyöhön". Teoksessa Roivainen, Irene & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.): Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. United Press Global. 131–143.

Savolainen, Katri 2011. "Sosiaalityö toivon luojana. Yhteisösuuntautunut toimintakulttuuri mielenterveyden edistämisessä". Teoksessa Ruuskanen, Petri T. & Savolainen, Katri & Suonio, Mari (toim.): Toivo sosiaalisessa. Toivoa luova toimintakulttuuri sosiaalityössä. UNIpress. 147–171.

Valokivi, Heli 2016. "Hoivan monimuotoisuus ja yhteisöhoiva". Teoksessa Roivainen, Irene & Ranta-Tyrkkö, Satu (toim.): Yhteisöt ja yhteisösosiaalityön lähtökohdat. United Press Global. 161–174.

Valtanen, Mika 2018. Kaupunkilaisille päätösvalta 4,4 miljoonasta eurosta ja äänioikeus 12 vuotta täyttäneille: Helsinki kehittää lähidemokratiaa. Kuntalehti. Saatavana osoitteessa: <<https://kuntalehti.fi/uutiset/kaupunkilaisille-paatösvalta-44-miljoonasta-eurosta-ja-aanioikeus-12-vuotta-tayttaneille-helsinki-kehittaa-lahidemokratiaa/>>. Luettu 14.8.2018.

Vilkama, Katja & Ahola, Susanna & Vattovaara, Mari 2016. Välttelyä vai vetovoimaa? Asuinympäristön vaikutus asuinalueilla viihtymiseen ja muuttopäätöksiin pääkaupunkiseudulla. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki: Edita.

Vilkuna, Anna-Maria & Kallio, Pilvi & Ranta-Meyer, Tuire (toim.): 2011. Rikas kulttuuri, rakas naapuri & yhteisön luomisvoima Arabianrannassa. Helsinki: Metropolia Ammatti- korkeakoulu, kulttuuri ja luova ala.

Viskari, Satu & Lund, Pekka & Avellan, Maarit 2016. Erilainen naapuri. Aluelähtöisen ympäristötyön menetelmiä ja kokemuksia. Sininauhasäätiö.

Väyrynen, Sanna & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka (toim.): 2015. Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä.

Väyrynen, Sanna & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka 2015. "Mitä löytyi?". Teoksessa Väyrynen, Sanna & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka (toim.): Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. United Press Global. 321–323.

Väyrynen, Sanna & Lindh, Jari & Romakkaniemi, Marjo 2015. "Päihde- ja mielenterveys-kuntoutuksen työntekijöiden neuvottelut professionaalisesta yhteisöllisyydestä". Teoksessa Väyrynen, Sanna & Kostamo-Pääkkö, Kaisa & Ojaniemi, Pekka (toim.): Sosiaalityön yhteisöllisyyttä etsimässä. United Press Global. 107–127.

Asukastalo Malmin toimintakeskus – Malmin päivä 2018

Malmin päivän -suunnitteluryhmän innostamisen prosessin vaiheita ja ryhmän tuotannollisen tehtävän tuloksen esittely.

MAINOSTUS

100 paperista mainosta eri puolille Malmia, Facebook, Jodel, Koillis-Helsingin paikallis-lehti.

TAPAAMISET

Prosessin alun harjoitteet liittyvät erityisesti ryhmän tutustumisen tukemiseen ja ideoinnin käynnistämiseen. Tästä siirrytään yksilöiden vahvuuksien esilletuontiin ryhmän jäsenenä toimiessa sekä kannustetaan osallistujia vastuunottoon. Lopuksi keskitytään itse tuotantoprosessin toimeenpanoon. Harjoitteissa on yhdistetty tuotannolliseen tehtävään liittyvää teemaa, jotta heti alusta alkaen osallistujia heräteltäisiin mielenkiintoisesti itse aiheeseen, sillä kohtuullisen tiiviin aikataulun vuoksi tapaamiset on pidettävä kompakteina sekä aikaansaavina. Leikki on aikuisille oiva keino herätellä ajatuksia, luovuutta ja intoa. Ryhmäläisiä voi haastaa harjoitteilla ylittämään oman mukavuusalueensa, mutta tällöin harjoitusten teemaa, tarkoitusta ja purkua on mietittävä tarkasti. Harjoitteiden luonteesta kannattaa myös informoida osallistujia etukäteen. Ohjaajan rooli vaikuttaa merkittävästi siihen, miten harjoitteet otetaan vastaan, joten ohjaajan tulee heittäytyä rohkeasti mukaan leikkiin.

1. TAPAAMISKERTA

Tutustumisharjoitteita

Malmi-bingo

Leikkimielinen kisailu, jossa haastatellaan tilassa olijoita ja pyritään löytämään jokaiseen bingoruutuun sopiva henkilö. Mikäli tila on ahdas tai mukana on liikuntaesteisiä henkilöitä, voidaan bingoa pelata esimerkiksi niin, että jokainen ruutu käydään läpi ja osallistujat viittaavat kuvauksen sopiessa heihin itseensä. Ohjaaja jakaa puheenvuorot ja osallistujat voivat vuorollaan kertoa jotain lisää aiheeseen liittyen. Ensimmäinen bingon saanut voidaan yllätykseksi palkita vaikkapa tikkarilla.

Karttaleikki

Maahan rajataan Suomen tai pääkaupunkiseudun kartta ja osallistujille selostetaan, missä ilmansuunnat sijaitsevat. Osallistujat liikkuvat kartalla leikin myötä kulloinkin käsiteltävän aihepiirin mukaan. Leikin avulla voidaan käydä läpi esimerkiksi mistä osallistujat ovat kotoisin, heidän suosikkikaupunkejaan Suomessa ja mihin he haluaisivat matkustaa. Näin löydetään sekä ryhmäläisiä yhdistäviä että erottavia tekijöitä. Ohjaaja voi herätellä osallistujia pohtimaan positiivisia puolia eri alueista, jotta samalla saadaan kartoitettua osallistujien kiinnostuksenkohteita.

Kysymyspurkki

Purkkiin tulostetaan valmiiksi teemaan liittyviä kysymyksiä, jotka paljastavat samalla jotain osallistujista itsestään. Purkki kierrätetään jokaisen kautta. Kun kaikilla on paperi kädessä, ohjaaja aloittaa lukemalla oman kysymyksensä ääneen ja vastaamalla siihen. Esimerkkejä kysymyksistä: Lempipaikkasi Malmilla? Paras tapahtuma, jossa olet ollut? Mitä näyttäisit vieraallesi Malmista?

Ideoinnin aloitus

Kootaan ajatuksia ja toiveita Malmista leikkaamalla, liimaamalla ja piirtämällä yhteiselle isolle paperille. Hahmotellaan ensin nykyistä todellisuutta ja sen jälkeen unelmia sekä toivottua muutosta. Puuhailun aikana ohjaaja vetää keskustelua esimerkiksi Malmiin liittyen, mikäli sitä ei synny itsestään.

2. TAPAAMISKERTA

Ideoinnin aloitus

Tapaamiskerralla aloitetaan Malmin tämänhetkisen tilanteen kartoitus ja viritellään osallistujia aiheeseen. Aivoriihiharjoitusten etuna on, että niissä päästään tuomaan esiin ajatuksia ilman suurta ennakkosensuuria, koska pelkoa idean torppaamisesta suoraan ei ole. Se tarjoaa tilaisuuden saada äänensä kuuluviin myös ujoimmille osallistujille. Aivoriihiyöskentelyssä osallistujat voivat inspiroitua muiden ideoista.

Valokuvaus

Pyydetään osallistujia ottamaan seuraavalle kerralle kuva suosikkiasistaan Malmilla sekä kuva jostain, joka kaipaisi muutosta. Pohditaan yhdessä seuraavalla kerralla kuvien avulla, voimmeko me vaikuttaa jollain tavalla asioiden nykytilanteeseen Malmin päivän toiminnan kautta.

Aivoriihityöskentely 1

Asetutaan piiriin pöydän ääreen ja jaetaan jokaiselle paperilappu. Valitun aikarajan, esimerkiksi muutaman minuutin, sisällä jokainen kirjoittaa pari ideaa lapulle, jonka jälkeen lappu siirtyy seuraavalle. Toistetaan niin kauan, kunnes laput ovat kiertäneet jokaisella. Lopuksi käydään ideat läpi yhdessä.

Aivoriihityöskentely 2

Asetetaan aikaraja, esimerkiksi muutama minuutti, jonka aikana osallistujat heittävät ideoita ilmaan. Ohjaaja kirjaa kaikki ideat ylös. Ideoita saa kommentoida vasta aikarajan umpeuduttua.

Malmikävely

Ryhmän kanssa lähdetään kävelylenkille Malmin ympäri. Ison ryhmän voi tarvittaessa jakaa pienempiin porukoihin. Kävelyn tarkoituksena on tehdä havaintoja asukkaista ja ympäristöstä yleisesti sekä tapahtuman toteutuksen kannalta. Tutkitaan alueen mahdollisuuksia, omaleimaisia tekijöitä, toimijoita ja tunnelmaa. Voidaan myös pysähtyä kysymään asukkaiden toiveita Malmin päivään liittyen.

3. TAPAAMISKERTA

Vastuunjako ja omien vahvuuksien esiintuonti

Harjoituksen tarkoitus on herätellä osallistujia hyödyntämään juuri heidän kyvykkyyttään tapahtuman toteuttamisessa ja tehdä tehtävänjaosta mielekkäämpää.

Vahvuusharjoitus

Ryhmälle jaetaan lista, joka sisältää erilaisia vahvuuksia. Jokainen valitsee listasta muutaman ja kirjoittaa ne itselleen ylös. Tämän jälkeen vahvuuksia lähdetään konkreettisesti sovittamaan Malmin päivän toteutukseen ja osallistujien tulee pohtia, missä toimissa he voisivat tuoda vahvuuksiaan parhaiten esiin. Vastuualueita siis jaetaan ja luodaan osallistujien toiveiden perusteella. Mikäli päivää varten ei ole vielä keksitty ohjelmaa, voidaan harjoituksen tueksi kuvitella, että osallistujat olisivat töissä vaikkapa uudistetussa vapaa-ajan keskuksessa Malmilla.

LOPUT TAPAAMISKERRAT

Tuotannollisen tehtävän toteutus. Ohjaaja auttaa ryhmää tavoitteiden toteuttamisessa ja huolehtii hyvästä ryhmähengestä.

LOPPUTULOS

Malmin päivän rastirundi

Suorita rastit haluamassasi järjestyksessä. Kun olet saanut merkinnän jokaiselta rastilta, voit lunastaa pienen palkinnon rastiohjaajalta

Kubb-peli

Malmin juna-asema

Alia-Malmin puisto

Yhteinen
taideteos

Palapeli-
haaste

Ylä-Malmin tori

Helsinki

Asukastalo Malmin toimintakeskus
Kirkonkyläntie 2, 00700 Helsinki

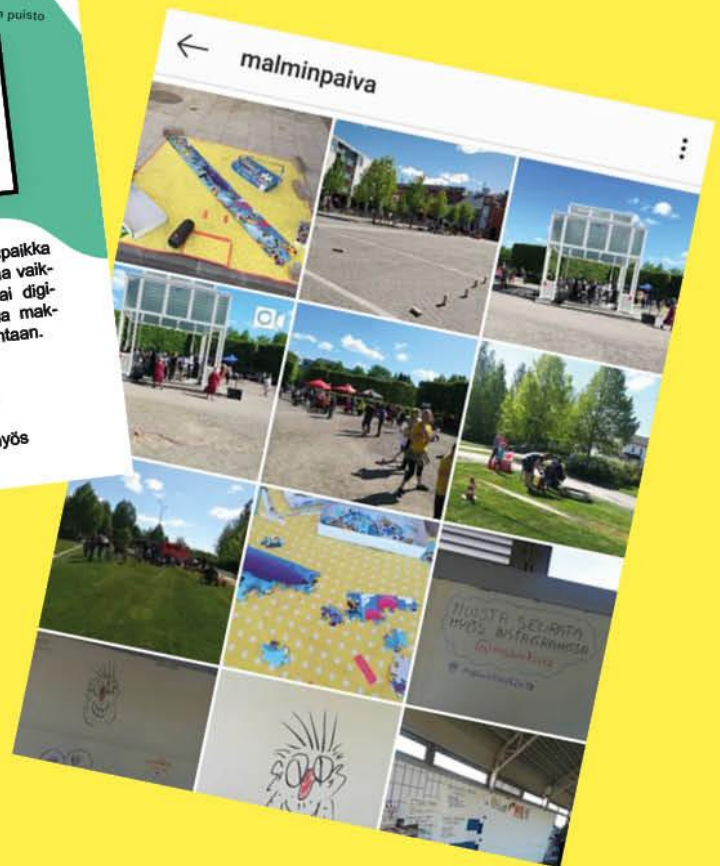

Asukastalo Malmin
toimintakeskus

Asukastalo on kohtaamispaikka
kaikenikäisille! Voit piipahtaa vaikkapa lounaalla, kahvilla tai digineuvolassa sekä osallistua maksettomaan ohjattuun toimintaan.

Lisätietoja osoitteesta
<https://goo.gl/XvmDKW>

Viikko-ohjelman löydät myös
Facebookista.

Rastit

- Kubb-peli
- Malmilaisten yhteinen taideteos
- Palapelihaaste